

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

52054

31.

a 31. ♡ ♡

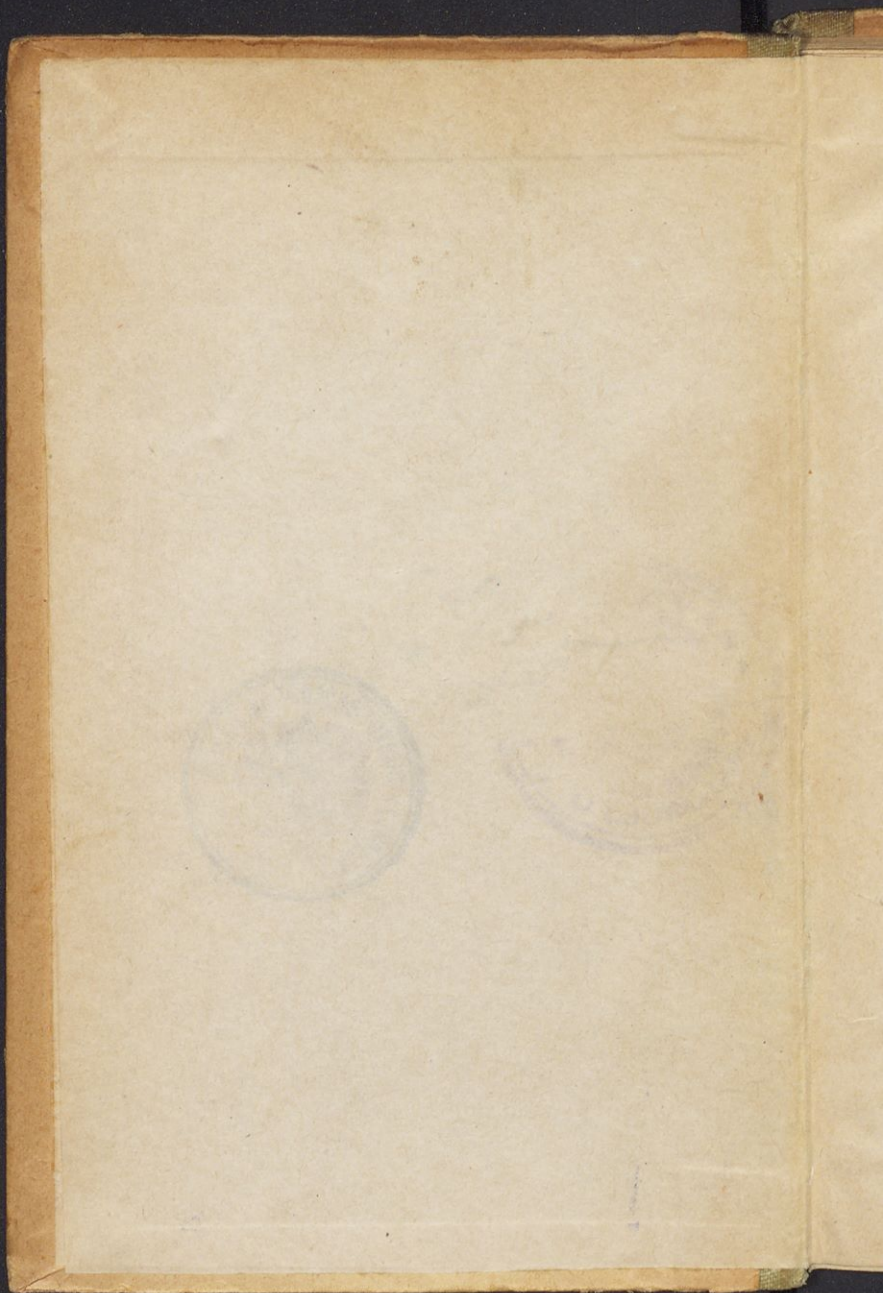
Knjižnica

za ♡ ♡ ♡

mladino

Urejujeta Engelbert Gangl
in Ivo Trošt ♡ ♡ ♡

Izhaja ♡ ♡ ♡
vsake tri mesece

520/15

A 27

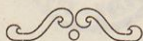
Knjižnica ○ ○ ○ ○ ○ za mladino

Urejujeta

Engelbert Gangl in Ivo Trošt

Knjiga 31 — Gruden 1905.

Vseletna naročnina K 3.20

52054

D 382/1954

GORICA 1906. — TISKALA IN ZALOŽILA
„GORIŠKA TISKARNA“ A. GABRŠČEK.

FRAN ŽGUR.

Semena padajo.

Otroške pesmi.

Semena padajo...

Izza gore pomladni dan
pogleda ljubeznivo —
Na delo kmet, orodje v dlan,
z oralom brž na njivo!

In lemež v solncu zablišči,
kadí se zemlja črna —
Sejalec z roko razprši
v razore zdrava zrna...

Že kmet je s setvijo gotov,
oddahne se, odkrije —
In zlato solnce blagoslov
v valovih žarkov lije...

Naj zrna skrita dvigne čas
do pasa rast v veselje —
Naj vriskajoč do klasa klas
kmet voz domov zapelje!

Škrjančki v zraku žvrgole
in pesem njih srebrna
naj pala deci bi v srce
kot v zemljo svežo, zrna!

Pomlad.

Pomlad, kraljica je prišla —
pozdravljena nam bodi!
Pojoč prišla je k nam z neba
čez plan pred nami hodi —
Če ona le zavzdigne prst
drevo in grm povžene brst —
Če lice spreleti ji smeh,
takoj je cvetje po vrteh — —
In travica zazeleni
in zašume studenci —
Pastir med čedo, glej, stoji;
v cvetov zagrnjen senci
veselo slavček gostoli —
Rakete žive pod oblak
Škrjančke dviga, v božji zrak! —
Oblaki, glej, neba čolnički,
veselo v kraje daljne spo —
Pod nebom pesmi drobni ptički
na slavo Stvarniku pojo ...

Roke k molitvi človek sklene,
veselje mu kipi iz prs —
Že brda, brajde so zelene,
ravan pozdravlja vinski trs! —
Kdor zdrav in čvrst, za mano hodi
na božji zrak, zeleno plan:
Pozdravljena nam stokrat bodi
Pomlad kraljica — dober dan!

Pomlad dehnila...

Pomlad dehnila,
tica zapela,
ob pesmi glasni tej
roža zardela...

In roža k roži
nagnila lice,
čez polje čudne
hite govorice...

Mati pomlad.

Mati je pomlad
prišla k nam spet —
Darek ji v rokah:
ptičke in cvet...

Zibelko zemljo
ziblje tut, aj!
V zibki pa smeji
fantič se — maj!

Solnce greje ga
modro nebo —
Uspavanko mu
ptičke pojo...

Zvezde gledajo
božje oči —
Nad zibelko Bog
straža stoji...

Kdo gre z mano, kdo
v polje in log?
Pridi! kaže pot
dobri nam Bog!

Sveti Juri.

Glejte, skozi zlate duri
k nam prihaja sveti Juri:
S konjem belim, zlatogrivim
kakor plamen solnčni živim.
Zro svetnika vsi zvedavo
in prelepo mu opravo!
Kamor s konjem on zajezdi,
tam vzbude se ptičke v gnezdi —
Če pogleda v gaje skrivne,
ptic vzbude se pesmi divne —
Kamor on pogled obrne,
cvet hiti iz zemlje črne!
V zlatih kodrih glej njegovih
v solnčnih dan iskri valovih —
Mrak čez cvetne gre poljane
mraz pa v kraje nepoznane...
Glejte, Juriju na levo,
ponosito, cvetno devo:

Deva, Vesna je boginja
polja v zelen prt zagrinja!
Deco ob desnici pelje:
Nado, smeh, dovtip, veselje!
Juriju na levi, desni
klanjajo ljudje se Vesni:
Juri vse ljudij blagruje
Vesna pa jih obdaruje:
Kmetu daje nado v klasje —
pel Bogu bo slavoglasje:
Starcu v cvet zagrne trte —
vino za moči potrte;
Da vesela bo mladina,
kito da ji rožmarina;
Deci sadje raznoliko —
sad, veselje ji veliko!
Sveti Juri vse blagruje,
vse pa Vesna obdaruje!

Sveti Juri, glas k svobodi
pevamo ti slavospeve!
Po poljanah naših hodi,
v solnčne je zagrnjen dneve!

Vojaki.

Tu smo zbrani dečki čvrsti
krepko stopamo in v vrsti —
Boben poje, tromba piska
krepka četa naša vriska!
Prapor vije se nad nami,
glave nam ovija prah —
Puške naše pa na rami
vsakemu grozijo strah!
Prapor naš je: žepni robec;
tromba: od lubada trobec;
boba: lonec kajpada;
puške: šibe od lesa!
Doli v polji postojimo,
v dve se vrsti razvrstimo —
Vrsta vsaka puške nosi,
hrabra milosti ne prosi!
Čujte, boben že ropoče,
kliče v sredo bitve vroče!

Kakor ptica golobica
prapor nad bojniki kroži :
kakor ptica kukavica
nekam votlo boben toži !
Ta se smeje, oni vriska
v beg sovražnika potiska !
Vstane jeka, vika bojna
vsem rosijo čela znojna !
Omaguje vrsta jedna,
išče si vodnika bedna...
A zastonj pomoči išče :
Vodji prapor vzeli zdajci
in v neredu čez bojišče
plahi vsi beže kot zajci !

In po vodje trdnej volji
v ravnem se zberemo polji :
Po junakih vrlih bara,
strahopetne vodje kara —
Hrabrim znamenja pripenja
oj svetinje — iz korenja !
Vstane smeh in bojna vika
četa k četi se pomika,

stopa v dolgo, redno vrsto,
vodja kliče: Stopaj, čvrsto!
In ko na jesen žrjavi
gremo po duhteči travi!
Stopajočim k naši vási
spev krepak iz prs se glási:
Vse cvetoče kakor roža
bratska nas ljubezen boža!
Zročim lepi svet pomladni
ni nam mari če smo gladni —
Saj doma pri polnej skledi
razvrstimo se po redi:
In za grla lačna, suha
v mleko si vdrobimo kruha!

Poleti.

Seno posušeno
na voz je naloženo —
Domov se voz pomika,
prepelica petpedika...

Petpedika prepelica —
vesela govorica
deklet in fantov se glási,
utihne na vasi...

Zvon poje večerni...
na višavi neizmerni
zvezda se prva uname —
vse pokoj objame!

Angelj.

Angel iz neba letel
v tiho polnočno je krilo —
Dete v naročju imel,
tiho pel pesmico milo :
Dete dal Bog mi je šibko,
mami naj denem ga v zibko.

Cvetko iz božjih vrtov
detece mamici nesem —
Blaženstva rajskih duhov
pevam na poti mu pesem :
V šumne, pozemeljske dneve
v srce skrij božje odmeve !

Zvezde kedo mi preštej,
rože kedo pomladanje ?
Kdo li vsa čuvstva brez mej
mame ob zibelki sanje ?
Dete ko mati objema,
usta od sreče so nema...

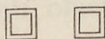
Srečen potekaj ti čas
mamice up in veselje —
Božji naj vodi te glas
cvetke na pota ti stelje!
Dnij naj vihar ti ne stresa
čuvajo naj te nebesa!

Pesmico angelj odpel
dete zaspalo je šibko —
V kočo je angel letel,
mami položil ga v zibko
Mati zapoje in ziblje
temno prihodnost ugiblje...

Uspavanka.

Spanek zibko ziblje, tut!
dete noče spati.
Pitke drobne pod perut
zove koklja mati --
Kukurika naš kokot,
gre po dvoru kot gospod!
Dež bo: moker, moker!
vpije črni krokar;
vrana pa grozi se: kra!
Lahko bila bi doma —
Pa prišla sem, kaj se hoče
ker se dete naše joče —
Sitno je, in noče spati,
jaz je hočem zazibáti
da ne bode atej hud —
tuta nina, nana tut!

Ziblje sinka, peva mati...

Ziblje sinka, peva mati:
spavaj, sanjaj sinek zlati!
Angele ima zvezdišče,
eden v sanjah te obišče:
Pride k tebi po stezici,
nosi zate dar v ročici:
Jagnje mlado preveselo,
rožo lepo, snegobelo
in golobče zlatokrilo —
To prelestno bo darilo!
Pa ti božal angel lice
in ti pravil bo pravljice:
Kdo je Jagnje beloruno,
kdo golobče zlatokljuno,
kdo prebela je cvetica. —
Radostna ti bo dušica!
A ta angel lep ko danek,
vedi, sveti je Ivanek;

in to Jagnje belokodro
Detece je božje, modro ;
in golobec brzoleti
to pa Duh je božji sveti —
In ta roža belolista,
pa Devica je prečista !
Čuj!... pa zapoje v okrogu,
pesem ti o dobrem Bogu —
O nebesih, rajskih svatih
in o angelcih krilatih —
in o vsaki svetli zvezdi,
in o rožah, pticah v gnezdi !
Pa ti dajo svetlo zvezdo,
rožo, z drobno ptico gnezdo —
da ti srce bo veselo,
ko ti pride jutro belo ! —

Junak.

Začarana vodičica,
v vodici krasna cvetka —
Glej, v vejah zlata ptičica,
njen stan je zlata kletka.

A tam v bližini glej ga, — zmaj!
strah, groza, kdor ga vidi —
Vsak vrne s strahom se nazaj,
a ptička poje: Pridi!

Kdor vrelca piješ si napoj
ozdravljen si bolezni —
Kdor rožo vidiš pa takoj
vzplamti ti dan ljubezni...

Kdor čuješ ptičko, hej kako
srce ti vse vztrepeče
in duša gre ti čez nebo
med zvezdami se šeče...

Čuj, ptička poje: Sem zavij!
»Poduhaj!« roža pravi;
Studenec vabi: »Dej, tu pij!«
Zmaj: »Vdarim te po glavi!

In vitez, mladi fant, nekda
tja v goro se zateče —
Srdit mu v glavo puhne zmaj,
on glavo mu odseče!

Telebne črni zmaj po tleh,
kak vitez mladi vriska!
In dan v očeh mu in laseh
kot solnce žarko bliska!

Nedolžnost cvetka mu duhti,
brezskrbnost v vrelci pije —
A ptička poje mu vse dni
vesele melodije...

Slovo in vrnitev.

Ko sem slovo od doma vzel
ves gaj je žalostno šumel!
in solnce, zvezde brezšteviline
ihtele so bolesti silne...

Na potu k domu tiste dnij
ves gaj šumel je melodij
vse zvezde pele so v nižavo:
Doma naš sinko? Zdravo, zdravo!

Mornar.

Valovi bučijo in vstaja vihar,
gorje ti na morju zdaj mladi mornar :
Pristan je v daljavi, a vesla razbita
moč peša ti . . . zvezda rešitve je skrita.

„Ah mati in oče, slovo bi vam dal“ —
hrumi, čez čolniček zaganja se val. —
„Ah, sestre in bratci in raj domovine!“ —
val vstane srdit in čolniček izgine.

Kaj morju šumečemu solze in jok ? —
Viharji reže se vzdihljajem otrok ! —
Studene, pogubne so daljne tujine,
vsa sreča na krilu je le domovine !

O kadi, polni cekinov.

Zelen je gozd in bel gradič
vrh gore Tajfugiča —
Ostroge imam, v roki bič,
da imam še konjiča! —

Zasel bi ga in poletel
do grada v beli dvorec
in britki meč bi zavihtel —
Daj glavo sem zamorec!

Odpri mi grad zamorec mlad,
kraljična pridi vjeta!
Zamorec daj cekinov kad
za mater in očeta!

Na dvoru šum in strah v gosteh, —
a jaz — domov s cekini:
Pri svojih zidam si ljudeh
hram božji na višini...

Veselje bi hodilo k nam
in božja govorica —
In duša šla bi v božji hram
pod nebom gibka ptica...

Martin Krpan.

Tam gre cesta dolga,
vije se kot trak —
Glej, dežele ktere
Jaha tam junak?

Tja v cesarski Dunaj
jahamo na boj —
Ljudožrd tam vstal je
Pegam, ljut pozoj...

Pade Pegam v boji,
kakor hrast razklan —
Rešil carski Dunaj
kranjski hrust Krpan!

Jaha, Martin jaha,
bije noga tlak —
glava take korenine
je slovenski korenjak!

Slava in ponos.

(ruski motiv.)

Na čilih konjičih hiteli
kazaki so preko poljan —
Na noč pa so pesmi zapeli
nekdo je igral teorban ¹⁾...

Zapeli so pesmi kak bilo,
ko sklical jih sokol je car —
Kak legel na stepi v gomilo
pod sabljami čuk je Tatar!

Kak majka in sivi batjuška ²⁾
v daljavo strmita zastonj:
Tatarska je počila puška,
strt sin od begočih je konj!

Nad zibelko mati šepeče:
Šel bes, Tatar volkodlak,
krvi išoč si rudeče —
Zabodel ga Rus je, junak!

¹⁾ narodno rusko glasbilo.

²⁾ batjuška = oče.

In bila se igra krvava,
ugnan volkodlaki je kan —
Boli ga razpaljena glava,
v brezup se pogreza teman...

Glej naroda pisana tolpa —
po ulicah bega Tatar — —
vihti prapor ruski vrh stolpa
jutranje solnce, naš car...

Hej, solnce prelestno ti naše!
po ulicah mestnih šumi —
Kazaki nalivajo čaše
in caru nazdravljajo vsi!

Ruski vojski v Mandžuriji.

Vstal je kakor v silni burji
zunaj na vzhodu ljut ciklon ¹⁾ —
Glavo koplje v Port Arturji
zmaj, ciklon: Srdit Nipon! ²⁾

Glas ponosen gre v davnine:
Kje Olegov hrabra kri? ³⁾
V boj ponosen ruske sine
skličiči Donski Dimitrij! ⁴⁾

Kakor stepni cvet junaki
spo pojoč kot ptičji roj —
Že zastave kot oblaki
na nestrt vihrajo boj...

Prapor k praporu se vije,
čuj ostrog in sabelj brenk —
Hej, kak Rus sovraga bije,
brado grize Timurlenk! ⁵⁾

¹⁾ ciklon — silen veter.

²⁾ Nipon — Japonec.

³⁾ Oleg — praded carjev.

⁴⁾ Donski Dimitrij — ruski junak.

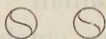
⁵⁾ Timurlenk — poglavar Mongolov

Duh junaški iz davnine
plani v ruskih prsi grod —
Naj sovrag pred njimi zginе,
kakor v vodopadu brod!

Vstal je kakor v silni burji
zmaj, ciklon: Nipon ta gnus —
Glavo koplje v Port Arturji —
Kje tvoj meč je, sveta Rus? ¹⁾

Spo čez plan tam dnevi slave:
z vihrajočo grivo konj! —
Sablje vidim tam krvave,
vragov ljut naskok zastonj!

Na križpotju pevec peva
pesem zmage slavnih dni —
V pesmi se mladost ogreva,
valovi junaška kri!

¹⁾ Sveta Rus = sveta Rusija.

Jesen.

Ni cvetk, ni ptic,
zamrla je pesen —
Nagubanih lic
starka gre — jesen...
Njeni dolgi lasje:
megle razkropljene,
zapletajo se
med veje rumene...
Čez hrib in plan
pogled nje zaspan
se ozira —
V vetrovih studenih,
dihih njenih
življenje umira...
Ponuja mi grozd,
bruške, orehe —
A vabi zaman
na lice mi smehe —
Za njo grem v gozd

kjer medved, lisica
obiščeta časih
medveda strica; —
kjer gor in dol
na vejo iz luknje
dolgorepka šegava
veverica smukne —
Odkod in čegava,
dolgorepka norčava —
pridi k nam:
Orehe, grozd in hrušk ti dam!
A ona? naprej
iz veje do vej —
in nič se ne zmeni!
A težko je meni —
in z mano domu
gre jesen starka,
brez solnčnega žarka
brez ptic in cvetu...
Ugasne dan —
za mégle
zvezdice spat so legle...
Že mesec zaspan

izza oblakov kima —
Kot bi se zibal
zamišljen ugibal
da pride zima....

Sam z detetom.

I.

Zaprimo vrata, dete ... prav!
Čuj zunaj plazi se babbav,
ušel iz temnega je lesa
in zdaj si išče topli hram —
A če bi hotel, dete, k nam,
zgrabim hop! ga za ušesa.
Glej, dasi hud, je brez moči
tam kjer v zibelki dete spi,
čuvaj nad njim nebesa ...

II.

Ročici širiš, hahaha,
kaj hočeš ne umejem:
Oči so ti odsev neba,
tam v jamicah na ličkah dva
kot da sta tvoja bratca
igrata božja se krilatca,
jaz zroč jih se jim smejem ...

Na planem.

Vladka v polje šeta
lepih rož kraljica;
Vladka venec spleta,
roža so nje lica.

Gici, gi, konjiča
Slavko, kraljič jaha —
Brez ostrog in biča
z golo roko maha.

Božja posestrima,
sreča lahkokrila,
šla nevidna ž njima —
radost govorila...

Jutro.

Sen sanja Stanko še sladak,
a solnce ga budi:
Pokonci, brž na božji zrak,
že tica gostoli!

Tam zunaj živo vse, juhej,
blešči poljé in gaj —
Z vetriči čez polje naprej
in s ptico s kraja v kraj!

In pličke pevajo prostost
in radost gaj šumi --
Iz neba k zemlji pne se most
svetost po njem hiti...

In vabi v božji ga objem,
kdor jutra ni prespal,
priljubljen božjim bo očem
cel dan se radoval...

Zbudi se Stanko in junak
na prosto pohiti
in peva s ptico v božji zrak
dokler se zvečerí....

Gigant — velikan.

Ugasne dneva diamant —
noč skoči kot iz meha —
Tačas tam v lesu mož Gigant
zbudi se in zazdeha...

Gigant to vam je velik hrust,
korak z gore na goro —
Kot veja brada mu od ust,
roke do neba skoro...

In kakor grom mu glas bobni,
ko v spremstvu gre viharja —
In blisk žarečih mu oči
temó lesov razžarja.

Na vrh gore zažge čibuk,
glej, dim nad njim se vije —
In kakor velikansk klobuk
oblak goro zakrije...

Zasmeje se in smeh takoj
med zvezde šine kviško:
Zakrili smeh in zvezdic roj
igra si slepo miško...

Tačas pa dete v zibki spi
in božje sanje sanja —
Z ročico zvezdico lovi
in luna se mu klanja...

Če pa Gigant raz stolec nizk
kot klada v dol telebi:
V oblakih srd njegov gre blisk
in grom mrmra na nebi...

In stisne v kot se kakor jež
potrtno se v solzah zvija —
A kmet modruje: Dež bo dež
daj Bog ga in Elija!

In vstane dneva diamant,
naliv in grom miruje:
Sam v dupli temni spi Gigant
a človek se raduje...

Sanje.

Zvezdic migljanje
širno nebo,
angeli sanje
deci neso...

Lepih igraček
cel naročaj,
v mlekcju kolaček —
Aja, tut, aj!

Angeljske zbira
dete darí,
k zvezdam upira
v sanjah oči.

V brado se belo
Bogec smehlja,
dete veselo
ž njim se igra...

Jutro se vzdrami
sanje zbeže —
Detece k mami
širi roke!

Dete zvezdo jezdi.

Tuta nina, dete spi,
v sanjah zvezdico lovi,
in ko jo z ročico vjelo
gici, nanjo dete selo! —
In po bliskovo na zvezdi
po višinah nebni jezdi:
Tam kjer zvezda je danica
svitlih zvezdic predhodnica;
kjer kraljica luna plove
vedno je podobe nove;
tam, kjer svetec je Elija
tam za njim drdra kočija:
Vozijo jo vranogrivi
konjci, blisk na nebu živi —
Krma njih je solnčni soj,
megle mokre njih napoj —
V dobi letni, v dobi zimski
dirjajo po cesti rimski...

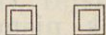
Z bičem poči zdaj Elija
plašč teman nebo zavija
in kot da bi vojska šla
grom v oblakih skrit mrmra...
Zvezde črn oblak zakrije,
blisk in dež iz njega bije...

Pod oblakom tam na zvezdi
dete čez višave jezdi,
trese se, solzice toči
ker ga silna ploha moči —
Joče se in zvezdo prosi,
naj ga zopet k mami nosi —
Konjce vstavi zdaj Elija,
dete mokro vzre Marija:
Nič ne reče, dete sleče,
v krilce suho ga obleče,
in kar tudi ni napačno,
kruhka da mu, da ni lačno.
Trikrat mu poljubi lička,
angelj dobri, rajska ptička:
Ko ga prvič ljubi v lice,
dete ima perutnice;

ko mu lice ljubi v drugo,
dete zabi slednjo tugo —
Ko pa ga poljubi v tretje,
angeljsko zasliši petje —
Vzre krilatce, pesem vtihne,
eden pa iz družbe dihne,
prime dete za ročice,
pa neso ju perutnice
mimo zvezdic, mimo lune
in danice zlatorune —
Mimo burovža, ojesa,
zadi štiri so kolesa;
mimo zvezde repatice,
mimo zvezde kolesnice...
Dete s perutnico maha,
z angelčkom leti brez straha,
a ko je tako letelo,
pa ob zvezdo je zadelo —
Strlo si je perutnico,
padalo je na zemljico —
Brzo angel k njemu švigne,
na roke ga varno dvigne,

v zibelko potem ga stavi,
čelce križa, potlej pravi:
Dober svetec je Elija,
krilce dala ti Marija,
dala ti, kar ni napačno,
kruhka, ko si bilo lačno —
Dve ti perutnici dala,
ena pa ti je odpala:
Bilo si samó nerodno,
no, v poletu še negodno —
Če boš pridno in pobožno,
vsega naučiš se složno —
K nam priplavaš potlej gori,
kjer med angelskimi zbori
Ješček sveti križ drži,
tam boš, dete, kakor mi...

Angela odnesla krila,
dete Zora iz sna zbudila...

Dobro jutro, mladi dan!

Dobro jutro, mladi dan!
Angel vpihne zvezdo,
žarek šine v gnezdo —
Pojdi dete z mano
v zeleno poljano —
Tamkaj se sprehaja,
srečo zlato daja,
komur ni zaspan,
dobro jutro, mladi dan!

Dobro jutro, mladi dan!
Jutranje rosice,
ti umile lice;
cvetke v travi skrite
naj spleto ti kite;
ptičice vesele
pesmi ti zapele!
Vstani, ven na plan,
dobro jutro, mladi dan!

Dobro jutro, mladi dan!

Dete, zdaj ob zori

z Bogom mi govori —

Reci, hvalo zanje,

ki Ti dal je sanje —

Reci, mama, ata

sreča vama zlata

odpre polno dlan —

dobro jutro, mladi dan!

Večer.

1.

Prišel je večer,
zaprimo dver —
Jožef, Marija
nam tovaršija.

Zro božje oči,
ko noč molči —
Sveti tri križi,
dete zamiži...

Tam zunaj pa, smuk,
iz luknje čuk —
Tički in miške
skrijte se se v hiške!

2.

V dalji neizmerni
dneva luč gasní --
Zvon doni večerni
zvezda zagori...

Tiho, vedno tiši --
Zvezd množi se roj,
v slednji dobri hiši
božji je pokoj.

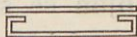
Božji sen prihaja
tam od temnih dalj —
Deci roko daja
zemlje, neba kralj...

Zima.

Zima, zima, zima
žarkov malo ima —
Kar jih še ima,
tam so vrh snega...
Skozi okno jih pozimi
gledam in se zdi mi,
da bi radi šli od tam
k naši topli peči v hram...
Zima, zima bela,
kaj bi ti imela?
Vihre ljute, razbrzdane,
puste, mrtve le poljane! —
Nimaš nič cvetic,
ne veselih ptic —
Mrk tvoj gospodar
gre tuleč vihar! —
Vse pred njim se stiska
zima pleše, vriska,

v sneg zavita vsa
raja vrh gora...
K nam v zaprte dvore
sili, pa ne more
in ne more v hram zaprt
v naših src pomladni vrt —
Tam nedolžnost, ptička poje
nam vesele pesmi svoje:
Prosto leta s kraja v kraj
mladih dnij opeva raj! —
Če bi ptička nam ušla,
mrli težkih bi solza —
bolni bi za njo hiteli,
več bi jo nikdar ne vjeli —
V mlade sreče, božji raj
nje bi ne biló nazaj —
Le na srce težka pest
pala bi nemirna vest —
Zima mrtva brez cvetu,
zima mrtva brez glasu...

Božič.

1.

Sveta noč —

zvezdice kroginkrog

bleste, govore:

Rojen je Bog.

Glej, vse navskriž

iskri se Luč,

božji ključ

v sveti paradiž...

2.

Nocoj je sveta noč prišla,

ž njo radost v srca naša —

Na zemlji pesem, vrh neba

kot s strun se harf oglašja —

Nocoj ta radost, pesem dična

proslavlja tebe, noč božična!

Kako te ljubimo srčno
Ti Dete malo šibko —
Prepevamo Ti vsi glasno
pred Tvojo borno zibko —
Pozdravljeno Ti dete milo,
Ljubezen nam in tolažilo!

Sladko glasi se glas zvonov
k polnočni vabi maši —
Tako pač pel je zbor duhov
pastirjem tam na paši —
Ob tem zvonanju noči svete
mi pevamo Ti božje Dete...

Za zvezdo v mestu Betlehem
srca hite nam želje —
Iskri se v hlevcu Luč ljudem,
na pot nas slavno pelje —
Mi gledamo jo nepremično
to sveto Luč, to Luč božično!

Moje srce.

Večerno nebo je to moje srce,
v njem svitle se križajo ceste,
in zvezdice drobne veselo gore,
kot demanti v kodrih neveste...

Cvetoča poljana je moje srce,
v njem radost se ptička spreleta —
na krilih se dviga veselega dne
dih božji od cveta do cveta...

In moja velika ljubezen gori
prižgana od božje je roke —
In kolikor pesmic se v srcu rodi,
v dar dam jih med dobre otroke...

IVO TROŠT.

Kitica pripovednih spisov.

Palček — kralj.

Pravljica.

O poletni vročini je samoval Palček doma na pragu. Starši ga niso mogli vzeti seboj na polje, dasi bi se bil tako rad peljal z vozom po seno. Kako je pa silil vselej in se kremžil. A kdo naj pazi nanj, da ga ne pohodi živina v visoki travi, ne pojé krava, kakor se mu je že zgodilo nekoč, ali da se celo sam ne zgubi med zelišči. Moral je ostati doma in se tolažiti z mislijo, da se skoro vrne zima, ki priklene ljudi za peč in pripravi njemu kratkočasnejšo družbo. Ta nada je kaj izdala samo včasih. Dolgo je poletje in krasno se snuje življenje v pisani naravi, kjer sije dan za dnem božje solnce, pojo ptički, cvetejo rožice in se po trati pode nikdar ugnani otroci!

Koga ne bi premagala želja po svetu? Tudi Palčka je zmogla, da si mu je bilo strogo prepovedano zapustiti prag domače hiše.

Mali možic jo ubere po stezi kraj ceste, ki je peljala skozi vas. Na glavi rdečo kapico, kakor oni dan, ko se je prikobacal iz kravje klobase, kamor so ga bili stlačili po tisti usodni pomoti, ko so zaklali kravo, ki ga je pojedla na paši; toda, stavim, da to že znate, kakor gotovo veste, da je imel zelene hlače, bele rokave in pisan telovnik, črevljičke pa tako bleščeče kot ščurkova suknjica nedeljo dopoldne. Najbližjo bilko ob cesti pobere za »potni les« ali palico in maha ž njo kakor mestni gospodič po ulici. Izogibal se je skrbno široke ceste in obraslih steza, ropotajočih voz, konjskih kopit, človeških podplatov in govejih parkljev. Srce mu je pa vendar radostno bilo v prsih, da bi zaukal na glas, ko bi se ne bal, da ga opazijo ljudje in zapode domov. Ker ni mogel nikakor drugače na vnanjost dati

duška svoji srčni radosti, je pa pospešil korake ne oziraje se ne na desno, ne na levo. Zato se mu je tudi dogodilo med potoma, kar bi se mu ne, ko bi pazil vsaj nekoliko, kam ga neso noge in kod: V svobodni naravi smo vsi enaki, si je mislil in poiskal novo bilko za potno palico, ker mu je prvo pograbila kar tako mimogrede neka kobilica — za zobotrebec. Palček se je prestrašil velikanske zverine, misleč izprva, da je pravcati nilski krokodil ali vsaj ljubljanski lintvern s cesarskega mostu. Pa junak se ne sme zbiti že prve težave, in tudi Palček se je ni zbal. Vstrajno in vedno vstrajneje je korakal naprej z novo palico — svobodnjak Palček v svobodni naravi. Kam pride po ti-le samotni bližnjici, ako bo koračil naprej in le naprej — ni prašal.

Steza se je ožila, strnišče in osušene bilke so mu sezale na pot, ropotajoči vozovi so ostali daleč na vasi, topot kopit je odmeval samo še iz daljave, človeških podplatov sled je opazil samo še na pomandrani travi

in goveje parklje je prešteval vtisnjene v suho prst pod nogami.

Srce mu je vztrepetavalo nemirno kakor ptici, ne vedoč, kam bi zletela, zakaj spoznal je prekmalu, da ne ve, kod bi se vrnil domov. Izgubljen: daleč od doma, od mamice in očeta — britka zavest. V silnem obupu ga oblijo solze, potem se njegova žalost spusti kakor gozdni hudournik s hriba v dolino v vročo hrepenečo molitev — vse zaman.

Opiraje se na palico spleza slednjič na steblo divjega janeža in se milo ozira okolu, da bi se razgledal po neznanem kraju. Z izkušenim očesom veččega poznavalca domače zemlje se ozira na vse štiri vetrove, a navzlic vsej izvedenosti ni mogel doznati družega nego, da je došel in zabredel k veliki vodi, ki bo najbrž morje — črno ali pa rjavo morje. Kolika sreča, da ni brezskrbno korakal naprej kakor začetkoma! Sedaj bi bil gotovo padel v globočino — ribam za malico.

Ob tej misli ga je spreletela taka kurja polt če ne še hujša kakor prej, ko mu je kobilica pograbila palico in si ž njo trebila zobje.

Iz ene smrtne nevarnosti je prišel v drugo, še večjo. Zlasti se mu je čudno zdelo morje, ker teče voda v njem. To je spoznal po nekem mehurčku, ki se je dvignil z dna na površje. Tedaj se mu je tudi zdelo, da je videl na tistem mestu v vodi neko živo, človeku — v vodi brcajočemu otroku — podobno stvarco. Ko bi jo bil utegnil ogledati od bližje, bi jo bil morda nazval strica ali vsaj ujca — vsekako pa sorodnika že zaradi ene velikosti, — ko bi stvarca ne imela tako grozno velikih oči, kakor jih ima menda samo še strah, in pa tako zgrbančene kože, kakor da je iz ene same bradavice. A barve so se mu zdeli ti sorodniki — bronene in zamorske in vsi so bili — nagi.

Bilo je namreč tacihi vodnih prebivalcev vedno več na pregled, kakor ženskih na vasi, če ena razlije škaf vode. Vsi ti broneni

zamorci so pa izpuščali na površje svetle mehurčke. Palček je takoj uganil: aha! tako-le kade tobak ti moji sorodniki. Čudil se je le, kako je mogla ta razvada priti celo na drugi svet. Toda tam v daljavi je videl Palček v morju tudi travo, drevesa, zelišča, hribe in doline, celo nebo in oblake — pa vse navzdol obrnjeno. Zopet se je spomnil Palček dobrot, ki se nam obečajo na onem svetu, in pa načina, kako jih skušamo doseči mi revni zemljani, in kmalu mu je bilo vse jasno. Na svetu ljudje kolnejo na mestu molitve, kradejo namesto da bi dajali miloščino, dražijo namesto da bi tolažili, hodijo v gostilno namesto v cerkev in šolo, lenarijo namesto da bi delali, zabavljajo, ako jim Bog pošilja slabo, in se bahajo, da so vse dosegli s svojo močjo, ako se jim godi dobro...

Kakor za tobak je uganil Palček tudi za druge stvari, da so na onem svetu — in že na tem — vse narobe prav. Začel se je torej krohotati na ves glas.

Njegov smeh je pa zbudil seveda čudaka na bližnjem jesenu. Ni ga mogel sicer razločiti, vendar je umeval njegov glas, njegove svete. V samoti in celo na neznanem morskem bregu je tudi že neviden prijatelj velik dar božji. Pomaknil se je nevidni sosed na skrajni konec obširnega, močno razrezljanega lista ter poprašal neznanega svobodnjaka v svobodni naravi, kako se more smejati, ko je naš narod tu spodaj v globočini zadela tako grozna nesreča. Vsakogar tare namreč neizmerna žalost in neodoljiva skrb, ker je narod po nesreči ali pomoti, vsled starosti ali bolezni, kdo ve, izgubil svojega kralja. Morda si je privoščila divja raca, visokonoga štoklja ali celo požrešna gos dobro rejeno kraljevo veličanstvo domače dežele.

Zato tolika žalost.

Palček se zopet ozre v vodo in vidi mnogobrojna krdela kako se vzdigujejo na breg — naravnost proti njemu. Začele so se mu tresti hlačice in pod njim se je treslo

steblo divjega janeža. Sosed na jesenu ga je pa tolažil: »Ne boj se! Opazili so te, in gotovo mislijo, da si ti njihov bivši kralj ali vsaj njegov bližnji sorodnik. Fant, veseli se! Tebe še čaka velika čast. Poslednji kralj je namreč umrl brez potomcev. Ako količkaj umeš svobodo volitve, boš ti kralj in nihče drugi v Blatnem morju.«

Čuvši besedo morje se zopet strese bodoči kralj in praša nevidnega svetovalca! »A, kako da ne volijo tebe prijatelj?«

»Ni mogoče! kralj mora biti samo oni, ki je gladke kože in neizbuljenih oči, da ga ne more nihče zamenjati za kakega podanika domače dežele.«

»Kako da govoriš naš jezik?«

»Naučil sem se ga pri ljudeh, ki so me imeli doma na oknih — preroka različnega vremena. V stekleni hišici se mi ni godilo slabo: vedno je bilo dovolj muh, sveže vode, za posladek kaka glista, gosenica in sploh kaj boljšega; svobode pa le ni bilo. Želel sem zlasti skrivnega kotička, ka-

mor bi mogla samica položiti ikre mlajšega zaroda, pa nič, — vse javno, vse svetlo kakor na dlani. Včasih pa človek dobre volje tudi rad malo poskoči v svobodni naravi, a v stekleni hišici ni svobode kakor za oko. Stožilo se mi je po stari domovini, kjer so me vjeli še mlado, neizkušeno bitje?«

»Pa si ušel?«

»Seveda! Mari meniš, da se pobegne kakor ti z doma?« Te besede so zaščemele Palčka kakor zaščemi slaba vest, toda misel, da ga čaka še velika sreča — celo kraljevsko dostojanstvo, ki mu gotovo pomore še v staro domovino, ga je bodrila, da je podražil soseda Jesenovca, kakor ga je imenoval po njegovem bivališču: »No, ušel si; dokaz to, da si tukaj. Povej pa, kako se ti je posrečilo, da bo tvoja trditev verjetnejša in tvoja čast častitljivejša.«

»Več nevarnosti sem vsekakor moral prestatiti kakor ti. Ali ti ne moreš več nazaj, a jaz ne maram.«

»In vendar si trdil, da ti je bilo dobro.«

»Hm! Tebi tudi ni bilo krivice pri starših, pa si jo le potegnil strani.«

»Pa se vrnem, ko izvem pot.«

»Da boš kaznovan?«

»A, kaj! Jaz sem odrasel; mene ne tepejo več. Neumnost! Povej raje, kako si ušel!«

»Ne prav lahko! Poletne mesece sem visoko gori na lestvici, v vodi stoječi naznanjal dež, pa je bila taka suša, da je vse zgorelo na polju; potem sem zimske mesece nizko nad vodo v posodici čepeč prorokoval — lepo vreme, pa je bilo grdo in najgrše, da so rastline gnile v mokroti in ljudje leseneli od dolgega časa. Tedaj se je ujezil gospodar in me z vodo vred vrgel na smetišče. Kuretna je planila po meni, tudi je zalajal domači pes in vrebal na me hišni maček, pa sem bil urno na veji sosedove hruške, potem pa z veje na vejo kmašu na varnem gori v najvišjem vršičku. Ponoči sem nadaljeval svojo pot kakor jo nadaljujem še zdaj in jo mislim nadaljevati do

groba. Ne! do žrela, ker nas večinoma čaka le žrelo, sovražno žrelo, a mi do smrti tudi žremo — druge!... Ti se pa le drži! Ali vidiš? Kar v procesiji gredo po-te velikanske vojske. Podzemeljske moči so se dvignile. Drži se, dečko!»

Palček se je ozrl v vodo in videl valeče se oblake podzemeljskih prebivalcev in podvodnega blata. Videl je rmene krake prekopicujočih se mladičev, debele kakor grah in neumno strleče oči silnih množic. Prvi na bregu je bil trobentač: kva-kva-kva, kva-a-a! Naznanjal je v neznanem jeziku novico, da so našli kralja. Tako je sosed Jesenovec tolmačil na tihem najnovejšemu in strahu drhtečemu znancu narodovo naznanilo. Za trobento se oglasi boben, za njim pa združene vojaške godbe cele dežele širnega podzemeljskega kraljestva, kjer je narobe prav.

A iz globine so se še vedno dvigale trume naroda in blata, iz globine je tudi prihajal glas podoben grulenju golobov, mo-

litev deželnega starejšine, ki nikdar ne zapusti domačega ognjišča, kjer je obenem narodni darilnik in deželno svetišče in starejšina sam veliki žrec.

»Zakaj ne zapusti žrec svetišča?« praša Palček.

»Ker moli neprenehoma za srečo bodočega kralja, za srečo svojega naroda.«

Narodna godba je delovala vedno vstrajneje, oblaki kraljaželnih državljanov so se zgrinjali in zgoščali bolj in bolj. Pogledi vseh so se vpirali nepremično na steblo divjega janeža, ki je trepetalo kakor Palček na njem. Tudi hlačice so se mu tresle in srčno se je kesal svojega bega, srčno obžaloval, da ni prej splezal na tla in se skril v travo, odkoder bi bil že kako našel pot domov. A sedaj je prepozno. Pod njim v travi mirno, dostojanstveno čepi njegov znanec Jesenovec, ki je pravkar smuknil z jesenovega lista. Pa kakšen gospod je to. Res se drži čepeč blizu tako kakor sosedov ded, kadar tišči pipo v brezzobih čeljustih

in puha tobak. Toda, prosim, suknjica je lepo zelena, kamižola celo z vrvico obšita kakor ogrskim dragoncem, in telovnik je lepo svetlo bel — pravi grofiček, kaj, ta sosed Jesenovec. Oči pa živahne, temno obrobļene, naravnost zapeljive oči so samo nekoliko prevelike in vrat je zalit kakor z ogromno gošo, toda sicer — pravi grofič ta Jesenovec. Zdi se, kakor da se sporazumeva z množicami v globočini po tajnih znamenjih — izdajalec.

Palček si je poslednjič zaželel k mami in atu, če prav hi bilo tam vse leto dolg čas. Zaman želja! Bližajoči se krokarji so že vpili: kralj, kralj,...! — gru-gru-grrru — kralj, kralj! kva, kva!

Naglo je pomislil Palček: »Za kralja me res utegnejo izvoliti. Lepa, častita služba, toda nevarna. Ako jim ne bom kraljeval po volji, me odstranijo ali celo umore. A kdo more vstreči vsem? O, te nepregledne množice, da bi bile vse zadovoljne z menoj! Nemogoče! — — —

Palček omedli in pade na tla. Po strmem bregu se zavalil v vodo. Zavedel se je šele v kraljevskem gradu na onem svetu.

*

Prav čudno se mu je godilo na drugem svetu, kjer je narobe prav. Sprejel je kraljevo dostojanstvo in se za-to moral obnašati kot pravi kralj z vso oblastnostjo in svobodo, modrostjo in milostjo. Prvi minister in najzanesljivejši tolmač narodovih želja mu je bil seveda znanec Jesenovec z jesenove veje.

Začetkoma mu ni posebno dišala nova — kraljeva — hrana, da si so mu podaniki donašali najslastnejših mušjih bedrc, komarjevih obisti, jetra kočjih pastirjev, jezikov muh enodnevnice, na solncu praženih mušic in glist ter razne zelenjave za boljšo prebavo. Pogrešal je mleka in sadja.

Z ministrom sta se večkrat dvignila na površje Blatnega morja, skobacala celo na nasprotni breg novega sveta, kjer sta dihala sveži zrak in občudovala božjo modrost v

naravi, kakor jih lahko opazuje v vsej obilnosti samo ministrova in kronana glava, ki ne ve, kaj so težave življenja.

Vršile so se tudi takoj prve dni velike slovesnosti v Palčkovi državi v proslavo novemu kralju in Palček jih je bil izprva zelo vesel, pa se jih je naveličal slednjič kakor se otroci in tudi odrasli naveličajo vsake stvari, pa bi se ne tolikih slovesnih dni. Začel ga je mučiti dolg čas po mamici, obiskovala ga je bolezen domotožja, sanjal je le o domu in se izprehajal v mislih samo doma po zelenih logih, kjer je človek lahko prehodil s suho nogo kolikor je hotel sveta, a tukajšnji prebivalci kobacajo po blatu in se najspretnije gibljejo plavaje po vodi. Tudi Palček je plaval, a še raje hodil peš in še najraje zajahal konjička — koščaka s škarjami in dolgimi tipalnicami oboroženega, z repom naprej ali bolje: nazaj plavajočega rjavca, ki je tudi potrdil Palčka v misli, da je zares v njegovi deželi — narobe prav.

To zabavo si je smel privoščiti samo kralj, vendar mu je bilo dolgočasno.

Zatorej vpraša prvega ministra, kaj naj vkrene, da prežene to bolezen. Poslali so darove deželnemu starejšini in starca skoro založili z raznimi slastnimi prigrizki. Po modrem prevdarku je svetoval starejšina in najvišji duhovnik: Kralj naj si ogleda deželo!

To se je zgodilo zopet v velikem slavlju, ki so ž njim povsod sprejemali svojega vladarja, a Palčka je povsod spremljal tudi dolg čas. Narodne množice so se razžalostile. Zopet so poslali darove in še večji kupi so se dvigali v znak radodarnosti in domovinske ljubezni okolu bivališča velikega narodnega žreca s prošnjami: »Moli, moli! Svetuj! Prašaj bogove, kako naj pomoremo kralju, da zopet ne zadene dežele v drugič nesreča! Moli, moli, starček!«

In starejšina se je postil, molil, prešteval, cenil in meril darove. Potem je razpolovil dolgo sivo brado na desno in levo stran prsi, pogledal verno ljudstvo

trepetajoče za kraljevo zdravje in govoril počasi, slovesno :

»Kralja oženite !«

Začele so se velike, pomembne svečanosti in veselje je vladalo vso deželo. Snubili so pa temnosivo, gostobradavičarico iz starejšinovega rodu, cvet devic, kar jih premore domače kraljestvo. Med velikimi slovesnostmi se je završila poroka in svatba.

Palček bi se bil najraje zaril v najglobkejšo blato, tako se mu je studila grbava, kakor bron dolgočasna soproga, hodeča po štirih poleg njega, ki je stopal kot general ponosno in po dveh. Kako naj preložim te križe, si je mislil. Zameriti se jim ne smem, sicer me odstavijo in kar bi bilo še huje : tudi pobijejo z žezlom in krono vred. Toliko velja čast in slava tudi na tem svetu. V srcu se mu je vedno glasneje vzbujal kes, da je zapustil dom in ni slušal roditeljev, vsaki dan je bolj goreče želel videti ljubo mamico in dragega očeta. Najraje bi bil ministru Jesenovcu zaupal načrt, kako

namerava pobegniti, pa se je bal, da bi ga izdal.

Povešal je glavo kraljevo: ni ga veselila ne dežela, ne ženka, ne čast, ne slava.

Domoljubna skrb je zopet objela vesoljni narod v Palčkovi deželi: kako bi vendar razvedrili našega kralja? Vsi so hiteli h kraljevim služabnikom s svojimi nasveti: od prvega vedeževalca do poslednje ciganke, od prvega zdravnika do sloveče konjederke v zakotni vasi, vsi so svetovali in vsakdo drugače. Noč in dan so oblegali kraljevi grad in še niso mogli vsi na vrsto. Učeni zdravniki so pripravili razna mazila in leke, priprosti pa polhovo mast, jajčka treh mravljišč, kačje obisti in jazbečev žolč. Tedaj se spomnijo pametnejši izmed njih, da bi bilo dobro tudi vtretjič se obrniti do starejšine po svet in pomoč. Toda med ljudstvom so zadeli na upor: preveč nas stanejo ti darovi — a vse brezvspešno. Starejšina naj pomaga, če zna tudi brez darov; pa ga bogato nagradimo, ko bodo

očitni vspehi. Res, starejšina je spoznal in slušal ljudski glas in sporočil v kraljevo prestolnico svoj nasvet:

Kralj naj se nauči narodovega jezika, da se bo sporazumeval s podaniki, ki jih je spoznal po naši krasni deželi in da se bo lahko menil z ženko, ki so mu jo — ljubko kot pomladansko solnce, — naklonili mogočni bogovi!

Minister Jesenovec je imel zopet posla črez golšo, zakaj edini on je umeval kraljevo govorico, edini on je bil torej sposoben priučiti kralja narodnemu jeziku. Ministrski svet mu je drage volje obljubil iz narodnega zaklada bogato — kraljevsko — nagrado, ako to doseže čim preje. Jesenovec je za to ponižno uklonil glavo, sprejel težavno službo in za ta čas prosil, naj se ga oprosti ministrovanja ter zato postavi v začasni pokoj.

Palček ni bil, da bi rekel, nikdar slabe glave. Svojih podložnikov jezik je umeval prav kmalu in pozneje celo pomnožil njega besedni zaklad z nekaterimi primernejšimi

izrazi n. pr. za srajco, ritensko in sramež. Zato sta ga izvolili dve visoki šoli častnim doktorjem. V vznešenih besedah so zastopniki obeh zavodov slavili kraljevo učenost, a z Jesenovcem sta še vedno vstrajno popravljala jezik, ki se jima je zdel zlasti za državne in učene razprave nemogoč, ker je sestojal samo iz nekoliko: kva-kva, gru-gru, gr-r-r, suk-suk in rega-rega besed.

Kdo bi študiral tako malenkost celo več tednov ali celo mesecev. Nekaj dni in noči sta skupno — prekrokala, kakor nekateri velikošolci na tem narobe svetu, pa je bilo Palčku zopet — dolg čas. Želja po domačih ljudeh ga je prevzela popolnoma navzlic kraljevi časti. Hrepenel je po trenotku, ko jim bo mogel razložiti svojo srečo in nesrečo. Zaupal je Jesenovcu načrt, kako bi se vsaj za nekaj tednov oprostil vladarskih skrbi. Prvi minister, ki je že zopet prevzel ministrovanje, skliče prve svetovalce v državi, pa jim razloži takointako. Sklenili so kralju dovoliti dopust za en dan manj kot

tri tedne, enako tudi Jesenovcu, da ga spremi na razna svetovnoznana letovišča. Tačas pa prevzame vlado z ostalimi ministri narodni starejšina in veliki žrec. On opravlja vse posle odsotnega kralja za dobo njegove odsotnosti.

Hladno in žurno se je poslovil Palček od svoje žene, mrzlo od podložnikov in ministrov. Šla sta z Jesenovcem kakor k vlakcu, ki je odžvižgal, seveda minister peš, a kralj na konjiču, ki se je pomikal z repom naprej. V roki je tiščal kraljevo žezlo — račjo škarnico, in na glavi mu je slonela kraljeva krona, sestavljena iz dveh račjih oklepov, kakor iz dveh starih šolnjev. Tako se je pomikalo kraljevo veličanstvo kralja Palčka iz narobe — prav dežele brez večjega spremstva najprej v svojo domovino, ki nima razven za žabe nobenega svetovnega letovišča.

V naglici sta pozabila doma celo najpotrebnejše popotne papirje, in Jesenovec je moral ne samo enkrat zbrati vso učenost,

da nista zgrešila pota v Njega veličanstva kralja Palčka staro domovino. Nevoljno je izpraševal svojega gospoda kakor sodnik obdolženca pred veliko poroto na krvavem sodišču. »Odkod si doma?« — »Z Babne gorice.« — »Kako se pišeš?« — »Palček mi pravijo.« — »Krstno ime?« — »Palček.« — »Hm! Tega ni v nobeni pratiki.« — »Druzega ne vem.« — »To je premalo, pa morda bo dovolj. Rojstna občina?« — »Babja gora.« — »Okraj?« — »Ig.« — »Dežela?« — »Ižanska.« — »Hm! Ne vem, če bo zadoščalo; to niso svetovno sloveči kraji. Težko jih najdeva brez potnega lista, brez kompasa, drobnogleda in popraševanja — na zemljevidu. Morda bo lažje na — tleh.«

Srečata kobilico, prav tisto, ki je nekoč trebila zobe s Palčkovo palico, pa jo praša minister takointako. Kobilica zagodrnja nekaj o postopačih, ki jih je danes vse preveč po cestah, potem vendar odgovori malomarno: »I, v deželi sta že sedaj ižanski, v

deželi, a Babne gorice in Babne gore jaz ne ločim, ker hoče biti pri nas vse možko — tudi ženske, kam še le babe, ki so pa itak zelo redke. Še vsaka občina, trde, ne premore svoje. Torej —« Skonogi zmaj, ki se ga ni sedaj Palček nič več ustrašil, skomizgne z brkami gori in doli, zaškrtno z zobmi kar za kratek čas, da se so kresale iskre v šelestočo travo, pa skoči naprej proti vodi — proti morju, da se je Palčku naredila tema pred očmi.

»Srečno!« sta želela na tihem naša popotnika in hitela po stezici. Ta se jima je kmalu razširila v raven kolovoz, kjer sta razločevala v blatu vtiske govejih parkljev in človeških nog. Jesenovec je svetoval ponižno, da bi bilo najvarneje, spraviti krono in žezlo na varno ter zapoditi raka nazaj, ker utegnejo prihrumeti po poti otroci v šolo in vse skupaj pobrati za igračo: človek tudi danes ni varen cestnih roparjev.

Res so se pripodili otroci, da se so jim komaj umaknili s ceste v travo ob poti.

Nekdo je celo izgubil naslovni list iz »Abecednika«. Palček, ki je bil pismen človek, stopi nanj, prečita na gorenjem oglu vtisnjene besede, da je knjiga šole na Babni gorici, občine Babnogorske, a njen lastnik France Samotvorec iz Rogovile. Palčku je bilo to vse tako znano kakor njegov žep. »Ho-la! Domov, domov gremo!« — Konjiček, pozdravi moje sodeželane in povej, da smo dospeli srečno v boljše kraje nego je njih Blatno morje. Tu so domače livade, ju-hu-hu! Sporoči jim moje kraljevske pozdrave, na prestol se pa ne vrnem več, tako jim povej. Žezlo in krono in naslov si pridržim v spomin. Zdravo rak — dolgo krak!«

Rak je nerodno drsal nazaj v morje in gledal odhajajočega kralja in milo se mu je storilo, da je tako malo časa nosil tako redko breme in obžaloval, da bo za to na stara leta brez službe in brez pokojnine. Z dolgo škarnico si je otrnil solzo, ki mu je zastirala pogled v širni svet, dočim ga je rep peljal naravnost v Blatno morje.

Povedati je hotel Jesenovcu, da tako-le vse mine na svetu, toda minister je bil bistroumnejši, pa se ni čudil, da so se stvari tako zasukale. Zamahnil je tovarišu v slovo z orokavičeno desnico in se nemo poklonil kralju, ki je z ukanjem pozabljal svoje kraljevo dostojanstvo. Tudi njemu se je zdelo, da je zgubil službo in pokojnino. A hotel je svojo zvestobo ohraniti narodu, državi.

Dospela sta na široko cesto. Topot konjskih kopit, govorica mimo drveče množice, mukanje goved, pasji lajež in udarci z zvonika so naznanjali, da mora biti blizu vas. Jesenovcu se ni zdelo več vredno spremljati Palčka, ki je popolnoma pozabil, da je kralj. Skoči na bližnji jesen in se zahvali Palčku za dosedanje službo z besedami: rega, rega, resk, resk!

Kralj ga pa milostno odslovi v novem jeziku: na svidenje — suk, suk, su-uk!

Krono in žezlo je zakopal pod leskov grm in koračil mirno domov kakor človek, ki je mnogo skusil po svetu.

*

Bil je utrujen, da se je kar zvrnil na ležišče. Šele naslednje jutro jame pripovedovati svojo srečo in nesrečo. Čudil se je le, da se mu samo smejejo vsi od kraja in da mu nihče ne verjame, kar je doživel. Prve dni zares ni bilo smeha ne konca ne kraja, zakaj vsem je bilo jasno, kaj se je zgodilo s Palčkom. Starši so mu pojasnili kratko in krepko: Palček, tvoj minister Jesenovec je bil prava zelena žaba. Po neprevidnosti si padel v vodo — v Ljubljano, pa ne v Blatno morje, in žabe so te izvolile za kralja. A še mnogo več si sanjal ti — žabji kralj, zakaj v vodi si se prehladil, s s prehladom si si nakopal bolezen in med boleznijo si bledeel mnogo v neznanem jeziku. Slednjič je še najlepše to, da sam verjameš za resnico, kar so bile sanje.«

»To pa vem, de Palček odločno, da sem preplaval Ljubljano; bil sem torej na Kranjskem.«

Zopet so se krohotali in oče mu je pojasnil: »Seveda, ker je Kranjsko na levem in desnem bregu reke.«

Palček se ježno ugrizne v spodnjo ustnico in gre tretji teden po odhodu iz narobe-prav — dežele po dokaz kraljevega dostojanstva — po krono in žezlo pod leskov grm. Oboje še najde, kakor je zakopal, toda poleg zaklada tudi stražo — bivšega ministra Jesenovca, ki mu je svetoval, naj odide, kar more, hitro domov, zakaj ukanjene žabe ne namerjajo ž njim nič dobrega. Vsak hip pridejo z vso slovesnostjo po kraljeve znake, ki jih je našel on in je zato ohranil čast prvega ministra. Ako najdejo Palčka tu, ni minister več odgovoren za posledice. Izdajalsko je zapustil deželo, ki je domovina njegovih sorodnikov, je trdil Jesenovec, zapustil domovino v skrbah in sramoti. Posebno jih hujska do smrti užaljena kraljica. Na kosce ga raztrgajo, ako se ne umakne. »Palček, beži! Palček, žabe gredo!«

Pred odhodom je še Palček stisnil roko nezvestemu služabniku, ki ni vedel o njem, da ga je zalezoval, ko je skrival krono in žezlo. Jesenovec mu je pa še bahato pripovedoval, da sedaj zopet iščejo žabe kralja in ga bodo najbrž iskale še dolgo let, narobe prav — deželo pa vlada narodni starejšina. Nekdaj verni Palčkovi podložniki sedaj glasno zabavljajo svojemu nezvestemu kralju in vesoljnemu človeštvu, češ: le mi smo pravi ljudje. Tam zunaj in ne pri nas je narobe — svet. Ko je stvarnik gnetel človeka iz blata v našem morju, se mu je delo prvič ponesrečilo, pa ker je že živel, ga je pustil, češ: za to deželo bo že dober. A drugič je zamesil — nas. Pa da nismo mi pravi ljudje? Mari so oni tam gori? Vsaka žaba, ko ugleda človeka na bregu, ga ozmerja: spak, spak, lej ga, lej ga, spak! potem pa skoči v vodo.

Zamišljen se vrne Palček domov brez krone in žezla — brez dokazov, kje je zares narobe svet: tukaj ali v žabji domovini.

Slike z goriškega pogorja.

1. Zdravnik.

Kdo bi ne jokal?

Melinov Stanko sloni sam v samotni sobici na oknu in plaka. Glavo je naslonil na rob okna in solze padajo neopažene, nemilovane na neobčuten les. Na mizi leži listič papirja, na lističu pa napisano: »Moja ljuba mama!« Pod tem ljubeznivim izlivom otroške duše so pa same maroge na listu — znaki prelitih solz, ki bi izvedela iz njih ljuba mama samo to, da jih je pretakal njen Stanko v žalostnih, bridkih urah, ko ga je motril skozi okno nevidni, svinčeno sivi starec — mladega obraza in sive brade, sivih oči in hudomušnega pogleda, v obleki ki ne veš, ali je iz pajčevine in v dobi, ki

bi je ne prišteval mladosti, pa tudi ne starosti ali pa tudi obema: izkratka, gledal ga je skozi skrbno zapašeno okno stari znanec — dolgčas prve dni, ko je došel v novo bivališče ob gorenji Soči.

Zmajala se je starcu siva brada, dolga do pasu in čez, in okolu usten se mu je nabralo nekaj kakor pomilovalen nasmeh, pa je zamrmral pred-se: Zdravnika bo treba, zdravnika, hm!

Stanko ga ni čul, seveda, saj bi ga tudi ne umel. Zdelo se mu je pa, da je res nevarno, zelo nevarno bolan: domov bo treba! A kdaj? Kako? Okno je zamreženo, moj Bog, kakor ujetnikom! — In zopet so Stankove solze močile neobčuten les ob robu okna.

Tudi gospodinja se mu je zdela neobčutna, osorna, neusmiljena, — seveda mama Stankova je bila drugačna. Kako ne? Ali nima jed tukajšnje gospodinje drugačen, neprijeten duh, kaj šele okus? Ljudje so neznani, tudi govore nek jezik, ki ni prav

nič podoben slovenskemu, kakor se vendar govori v šolah, cerkvah, piše po knjigah in spoštuje med Slovenci. Tukaj se komaj sporazumeva z domačini.

Komaj za tri dni se začne šolsko leto. O, da bi že skoraj minilo! Kako rad bi se Melinov Stanko zopet peljal domov k mami, atu, bratom in sestram, ki jih je moral, najstarejši, zapustiti prvi in oditi v daljni kraj, da se pripravi za srednje šole in obenem seveda, za kruh. To je bilo kaj malo prijetno. Doma so obirali jabolka, trgali grozdje in se veselili zlate svobode v svobodni naravi. A tukaj? Kam naj se obrne med samimi hribi. Nobene večje ravnine. Tam le je polja komaj za par kožuhov, pa drvi ob njem in šumi neobčutna Soča, velika in nagla, dočim je bil Stanku doslej studenec koncem domače hiše največja voda na svetu. S studencem sta bila stara znanca, a Soča pridrvi izmed pečin in se ne zmeni zanj.

Pa kdo bi se ne jokal?

*

Stanko je moral prvi iz Melinove družine med svet. Nič ni pomagalo. »Naj gre, naj študira — vsaj eden,« so modrovali sorodniki, »saj drugi najbrž vsi ne bodo mogli. Šole so drage in časi zmerom bolj mršavi.« Kmalu potem se je odpeljal z očetom z doma. Vožnja sama še ni bila dolgočasna. Tudi tisto popoldne, ko sta ogledovala novi kraj in izbirala novo bivališče, se ni zdel Stanku premalo zabaven, a naslednje jutro po očetovem odhodu je legla tema na njegovo mladost. Vedno bolj pusto je bilo, vedno bolj samotno. Grozna potrtoost mu je objela srce. Jesti ni mogel, ne piti, ne misliti, ne gledati; samo mižal je in jokal, ko ga ni videla gospodinja, ki je imela za take bolesi edino zdravilo: počakaj!

Tisti čas pa se je priplazil pred Stankovo okno sivi starec — čas, mož sivobradi, sivooki, mož staromladi, ki je gledal že Stvarnika, ko je gradil otcu Adamu in nam

vsem rajski vrt, videl Adamovo žalost po ubitem sinu Abelu: čas je videl, tudi pozneje na svetu, vso radost in bridkost. Videl je celo Melinovega Stanka solze, ki so kapale na neobčutno polico ob oknu. Gledal jih je tudi Stanko in smilile so se mu sirotice solze, ki so se neopažene, nemilovane izgubljale v tujem svetu. Koliko dobrih zalozajev bi bil dosegel ž njimi pri mami doma?

Dolgo ga je opazoval častitljivi očka čas in v njegovih očeh je zaigralo nekaj kakor sočutje z malim jokačem ob oknu. Mirno, kakor znajo samo stari ljudje, mu je pokimal: »Bo že, bo že bolje, bo!« Stanko ga ni videl, ni čul njegovega tolažila. Jokal je in jokal kakor za stavo, da se je naveličal. Kaj pa je hotel drugega?

Ko se je predramil iz najglobočje žalosti, je videl, da se je že zmračilo. Klicali so ga večerjat, toda on je odklonil: nisem lačen. Zares se ni niti najmanjša misel njegova mudila ob večerji, marveč so bile vse

zbrane pri ljubih, oh, tako ljubih domačih in njihovem delu v rojstni hiši. Spomnil se je, da njega gotovo pogrešajo pri mizi: prostor je prazen, žlica ga čaka in mamica videča njegov nevpornabljen krožnik, joče, britko joče... In Stanko se je zato tudi vnovič zjokal sam.

Mamica ga je imela tako srčkano rada! Poljubila ga je kakor malo dete tisto jutro, ko sta odhajala z očetom. Stanku se zdi, da mu še sedaj gori lice od njenih poljubov. Prekrižavši ga je poštropila z blagoslovljeno vodo in izročila mogočnemu varstvu nebeške Kraljice ter priprošnji njegovega zavetnika sv. Stanislava. Tudi svetlo petico mu je mamica potisnila v žep in za na pot spekla slastno potičico. A Stanko bi se spominjal svoje mamice, očeta in vseh domačih tudi brez — potice in brez petice. Saj je rodni dom do smrti človeku najdražja slika na svetu.

Kolikor bolj je temna noč prihajala v Stankovo sobico, toliko britkejša žalost se

je selila v njegovo srce. Počasi se mu je vračala zavest, da ni doma, marveč med tujim svetom sam. Luč mora prižgati, da se spravi spat. Mislil je, da bo na postelji jokal mnogo zložneje nego ob oknu ali pri mizi. Tudi molil je ta večer nenavadno dolgo in iskreno — največ za nepozabne domače. Zabil pa je molitev končati z »amen«: tedaj se je namreč zopet smehljaj v temno sobo sivi starec in oče vseh minulih dob — oče čas, Stanko je pa že trdno spal in sanjal, da je doma. »Bo že, bo, seveda bo!« zamrmra v sivo brado, se zadovoljno ozre v spečega dečka in — zgine drugam.

Jutro pozneje je bil že velik dan, ko se Stanko predrami, pogleda po skromni sobici z lesenim stropom in se skoro razjoče: sanje so ga varale. Hipoma je premostril vse, kar se je bile že zgodilo ž njim, zlasti kako je jokal včeraj in sinoči ter spoznal najprej, da je — lačen.

Tedaj ni bilo starca na okno in tudi zdravnika ni poslal. Morda sta oba zadre-

mala lepo jesensko jutro. Iz kuhinje je odmeval žvenket kovinskih žlic, ropot in premikanje stolov, prijetno ga je ščegetal v nos duh po sveži kavi z mlekom in kruhom. Res je pogledal, če ga čaka zajutrek. Kava se je hladila na mizi in poleg kave je počival mogočen kos domačega kruha. V Stankovi notranjosti se je nekaj zganilo. Prav čvrsto je odgovoril prašanje, kako je spal. Odgovor tudi ni bil nepovoljen. Povedal je celo, kaj se mu je sanjalo vse po vesti in resnici. Potem pa ročno segel po žlici in začel odločno zajemati kavo navzlic vsem včerajšnjim nasprotnim sklepom.

»Stanko«, de gospodinja, široka, postarna ženska še vedno živahnih oči »tam-le sosedu Nemčevka ima tudi dva studenta. Včeraj zvečer sta došla, pa sta danes že vstala, šla se izprehajati in mimogrede prašala pri nas, če imam tudi jaz še kaj enakih fantov. Povedala sem jima, kako malo veselo je s teboj, pa sta obljubila da te prijeta obiskat, ko se vrneta.«

Stanku je veliko boljše ugaljala kava nego napovedani poset. Molčal je in zajemal vztrajno, kakor bi prišel pravkar iz gozda. Po jedi se je prekrižal, pokrtil in šel tiho bolj senci podoben v svojo sobico, se naslonil na mizo in gledal skozi omreženo okno na cesto. Začel je urejevati včerajšnje spomine. Kmalu prikorakata od nasprotne strani trga dva dečka njegovih let. Eden je imel za klobukom dolgo zakrivljeno pero, kakor pravcati divji lovec, a drugi nizko čepico, ki jih nosijo trgovski pomočniki. Stanko je takoj uganil, da sta to nova tovariša, ni pa uganil, da preganjata enako bolezen, kakor on že nekaj dni. Tam zadej ni videl namreč v sivo haljo odetega starca, ki je stopal za njima in se hudomušno smejal mladeničema, ki jima je srci trla doslej nepoznana boleost — domotožnost.

Ozirala sta se v okno njegove sobice. V Stankovem srcu se je pa, kakor prej ob kavi, sedaj le že drugič ukresalo novo življenje. Pograbil je klobuk in bil hitro pri

njima na cesti. Nikdar se niso videli prej, nikoli poznali. Enaka usoda jih je združila daleč od ljubljene domače hiše. Brez vseh posebnih ceremonij, ki so navadne med odraslimi olikanci ob takih prilikah, so izvedeli drug drugega ime, priimek in domovinstvo in očetove razmere in dosedANJI napredek v šoli.

»Midva sva tudi došla na pripravnico«, začne junak s krivcem. »Jaz sem iz Cerknega, ta-le pa iz Trsta. On se piše Pavič, a jaz Kobal, in ti?«

»Stanko Melin z Vipavskega«.

Zadnja beseda je tovariša spomnila na vipavske češnje, fige in grozdje. Nekaj trenutkov pozneje so skupno namerili korake po trgu in tudi ven iz trga, da se je Stanko boječe oziral, če nazaj grede najde svoje stanovanje.

Jesensko solnce se je veličastno dvignilo na obzorje in zrlo mlade junake naravnost v lice. Vsi so spoznali v njegovih pogledih starega znanca iz nepozabne do-

movine, in lažje jim je bilo v srcu. Pogovor o domačih razmerah in o razmerah v domačem kraju se je snoval med potoma kakor samobsebi. Prevelika, naravnost gorostasna in nepremostljiva se je zdela vsem ta razlika. Zato so čutili vsi, da so bolni, zelo bolni.

Kobal je trdil, da je od včeraj pisal domov že pet razglednic. Pavič celo osem in eno pismo, a Stanka je bilo sram povedati, da je domov namenjeni list pisal in močil samo s solzami, odposlal pa ničesar. Tovarišema je vendar moral obljubiti, da napiše takoj popoldne najmanj dve razglednici.

Med tem časom se je bližalo poldne in pogovor se je sam zasukal na nove gospodinje in hrano. Edini so bili vsi v tem, da jim ne ugajajo niti prve, niti druga. Stanko bi se bil vsled tega kar na mestu vnovič zjokal, in tudi tovarišema se je storilo inako, toda tujim ljudem ne kažemo radi svojih slabosti.

S poldnevom v zvoniku se je začelo tudi v mladih želodčkih oglašati nekaj podobnega. Boječe in nezaupno so se poslovili, zakaj sramovali so se razodeti tajno misel in čim prej izvršiti skrivni sklep: najbolje bi bilo pobegniti.

*

Popoldne je čutil Stanko v sebi nekoliko moči. Tudi tovariša sta bila pogumnejša. Proti večeru so korakali skupno k mostu čez Sočo in občudovali tam poslikano kapelico sv. Antona ter pod kapelico studenec pristno žive vode. Tam so jih že ogovarjali tržki vrstniki capljajoči za živino s paše ali pa z butaro suhljadi na rami: »Hej, fantje! Ali začnemo jutri, kaj? Ne bo hudega! Koliko jih je izdelalo letos v Gorici in v Kopru, v Trstu? Tudi mi izdelamo, boste videli! Mi smo domači, pa lahko ponavljamo, ali učiti se bo le treba, učiti.«

Stanko je zopet gledal zelenkasto Sočo. Nič več se mu ni zdela tako neobčutna

kakor včeraj, samo večja, seveda mnogo večja od domačega studenca na voglu očetove hiše. Kaj, studenec ne bi gnal niti enega mlinskega kolesa. Soča se vali veličastno v vedno širji strugi in dere, da bi odnesla celo vas. Dolgo so mladeniči vpirali oko v nemirne valove, podobo kratkih dni življenja, ki je odmerjeno človeku na svetu, da se mu od rojstva zopet izteka — v večnost.

Ko so se vračali, je opomnil nekdo domačinov, da se dospe po ti-le cesti naravnost proti zahodu v dobri uri k drugi reki — Idrijci; tam pa je meja avstro-ogrske države z Italijo.

Stanko je takoj prašal, če so tam na-rejene po tleh velike črne pike, ki značijo mejo sosednje države kakor na zemljevidu. Domači dečki so se zakrohotali, seveda, saj so že bili tam in niso videli nobene črne pike, marveč črno rmen na naši in belo rdeče zelen kol na oni strani ceste.

»Nič drugega?«

»Nič.«

To je bilo Stanku vsekako premalo za tako važno zemljepisno mesto, pa so se sedaj skupno zakrohotali, da je slednjič pomagal tudi sam. Domačini niso vedeli, če misli zares ali se norčuje, da morajo biti na meji črne pike ali vsaj gosti koli — cel plot. Sklenili so iti v kratkem presoditi sporno točko na samo italijansko mejo.

Ločili so se prijazno, skoro zaupno.

Zvečer pa Stanko ni več jokalo. Na mizi ležeči marogosti list papirja je raztrgal in sklenil, da bo pisal domov — morda še jutri po šoli, koliko ima tovarišev in koliko se je že privadil prijaznih vrstnikov v prijaznem trgu ob Soči.

Prav tedaj je korakal mimo okna v svinčeno sivi suknji starec s sivo brado in veselo pomežikoval. Hudomušno se je ozrl v Stankovo novo domovanje, pa rekel ni nič. Pogled je vprl zopet v nedozirno daljavo in mrmral sam za-se: »Ali nisem jaz najboljši zdravnik!«

Stanko ga ni slišal, a danes bi ga gotovo umel in mu pritrdil.

2. Neznana krepost.

Nevede in skoro nehote so se privadili mali dijaki v prijaznem trgu ob gorenji Soči. Od severne strani je bobnela izmed tesno se stekajočih hribov brhka hči planin srebrnopena zelena reka in se nekoliko mirneje odtekala dalje proti jugovzhodu po trškem polju, da se slednjič zapodi v goriško ravan. Na zahod se ob malem potoku vije cesta do državne meje ob italijanskem kraljestvu. Proti jutru pa zaslanja hrbet strmo gorovje julskih Alp z ostrim, golo-plečim Krnom, Triglavovim sosedom, v ozadju. — Koliko zanimivosti radovednim, mladim očem?

Trg sam se širi ob skalovitem holmcu sv. Antona, kjer so imeli pri cerkvi naši trije junaki shajališče za ponoditev različnih vaj — slovenske slovnice. Ko so bile te

vaje srečno dognane, je radoznalo oko navadno pokukalo tudi v samo cerkev, če ne drugače, pa skozi ključavnico. Poslikane so namreč vse stene in strop s poslednjo sodbo. Vrag sam z vsemi pomagači je v vže tako grd, da se je baje prikazal mojstru slikarju in se slovesno pritoževal proti lastni sliki na cerkveni steni, češ: saj vendar nisem tako grd, kakor me malaš! Kako sta se pogodila »s ta hudim«, molči pripovedka; najbrž da je moral tudi hudobec molčati — v cerkvi.

Ob jasnih pomladnih popoldnevih, ko je odlezel sneg je bilo lepo tu ob beli cerkveni steni, kamor so se ljubko vpirali topli solnčni žarki. Mlado solnce se je prijazno oziralo v cerkvico sem izza obraslega Matajurja, čegar hrbet je razdeljen med dve državi: Avstrijo in Italijo.

Zato pa vendar niso razdeljeni v skupni ljubezni tam bivajoči beneški Slovenci, ki se še vedno spoznavajo naše brate in sinove slovenske domovine.

Toda našim dečakom o tem še ni bilo mnogo znanega.

Treba je bilo misliti na šolo, naloge, učenje. Poleg slovenske slovnice je bila nemška s pravopisjem vred na važnem mestu. Melinov Stanko je slišal že v domači šoli nekaj nemških besed, znal pravilno postaviti več samostalnikov v množino in nekaj glagolov brez večje nesreče v polpretekli in pretekli čas. To mu je koristilo in olajšalo uk. Zato se je oprijel nemščine, dasi tujega jezika, z isto vnemo kot drugih predmetov. V nekem pismu domov se je celo pohvalil, da je odličnjak v pridnosti. Odgovor je bil, seveda, naj le ostane vedno takšen: plačilo ne odide. Kdo ve, kako se je primerilo, da je vsebino tega lista izvedela gospodinja in Stanku očitala — ošabnost. Doslej je deček poznal to nelepo lastnost samo iz katekizma z imenom napuh. Torej ni verjel gospodinji, da bi se ga prijemal najnovejši neznanec.

Ob koncu prvega polletja se je odločilo nekaj slabejših učencev iz šole. Poslali so jih domov nekaj vsled nezadostne marljivosti, nekaj zaradi premale sposobnosti. Naši znanci so ostali. Pridružil se jim je še četrti — Davorin Cenko, ki je v kratkem zaslovel med učitelji in učenci, da zna vse, prav vse. Hodil je, kakor so govorili, že nekaj let v mestne šole in zato znal mnogo bolje kot oni ne samo slovensko in nemško slovnico, tudi latinsko, grško in kdo ve še kakšno.

Kobal iz Cerknega je prvi pogodil, da se s tem junakom ne bo mogoče kosati v napredku. Kmalu za njim je bil istih misli tudi Pavič; Stanko ni obupal tako naglo. Neko opoldne sta stopala s Cenkom pred drugimi skupaj iz šole. Stanko vesel, da je dobro odgovarjal nemško, se pohvali: »Glej, Kobal ni mogel, a jaz sem pa znal, jaz — Tudi Pavlič se ni odrezal posebno; jaz sem se to učil že prej, že doma.« Tedaj mu odgovori bivši učenec večih mestnih šol, ki je bil tudi prašan tisto dopoldne in

odgovarjal celo izvrstno, vsekakor pa mnogo bolje nego Stanko Melin: »Da, da, Melin — ti znaš.«

V tem času ju doide Kobal in reče očitajoče: »Cenko je znal stokrat bolje od tebe, pa se ne hvali in ti se hvališ. Ali ni to bahaštvo?«

Stanka je nekaj zbolelo. Prav slabo mu je pokadil Kobal. Domislil si je pisma staršem in očitanja svoje gospodinje: ošabnost, napuh, bahaštvo. Pa ne da bi bilo morda res? Vest mu sicer ne očita ničesar, ali nekaj, nekaj tu ni prav. Ošabnež, bahač vendar ne more biti. Zato sklene takoj, da se ne uda, ne prizna ničesar.

Pred razhodom se jim pridruži še Pavič, ki danes ni imel sreče in je odgovarjal v šoli malo manj kot slabo, in reče slučajno obrnjen k Stanku: »Da bi bil vsaj tako odgovarjal kakor si ti!«

To je bil Melinu nov curek mrzle vode na razgreto glavico njegove domišljavosti. Vrstila so se mu vprašanja: Ali nisem od-

govarjal prav? Morda nisem znal tako kakor Cenko? Zakaj govori Pavič, kakor bi bil znal jaz slabeje?

Na ta vprašanja ni mogel odgovoriti. Tudi tovarišev ni maral prositi pojasnila. Tega ni bilo treba. Kobal mu je pojasnil vso razliko med njegovimi in Cenkovimi odgovori mnogo razločneje nego je bila potreba: Cenko se ponižuje ali Stanko se povišuje... Malin je čutil, da bi utegnilo biti res tudi proti njegovi volji, kar mu je očitala gospodinja in kar je trdil Kobal.

Morali so se ločiti do popoldne. V visokem stolpu župne cerkve se je zamajal zvon in naši znanci so bili na razstanku. Znani glas jih je vabil k pripravljeni mizi. Popoldne morajo zopet v šolo, a dotlej so še naloge in razne nadloge, priprave... Hajdimo! — Stanko je imel solzne oči. Ostala dva sta videla to, a nista umela njegove žalosti, razlagala sta jo po svoje: smo ga pa dali! Sedaj molči. Zato molči — ošabnež. Drugače je umeval Cenko Stan-

kovo potrtoost. Popoldne je stopil k njemu, ga potipljal po rami in dejal: »Vidiš, Melin! Ponižnost, skromnost — je tudi čednost, tudi krepost, ki se je moramo šele privaditi. To pa ni lahko. Ne zameri! Povem ti kakor tvoj prijatelj, ki te poznam, da nisi takšen, kakor mislita ona dva.«

Po dovršeni popoldanski šoli so se ločili z navadnim nasmehom na licu, a z različnimi čustvi v srcih.

*

Prijazni trg ne pojde našim znancem gotovo nikdar iz spomina. Kako neki? Med uljudnimi tržani so bili povsod radostno sprejeti, izmed tržanskih učencev se jim je pridružil Ivan Sivec in več drugih sošolcev, ki so pozneje ž njimi vživali življenja sladkobo in grenkobo po svetu.

Melinov ni poslej nikoli več trdil bahato in ponosno; to in to znam, marveč raje sam prašal tovariša, če se je že naučil. Potem sta skupno ponavljala težje naloge.

Cenka je spoštoval in cenil njegovo znanje višje od svoje marljivosti. Pokoril se je njegovim trditvam povsod — celo na vrhu gozdnatega Matajurja.

Tega ne smem pozabiti!

Tisto poletje so se dvignili — četrtek predpoldnem — in splezali naši znanci Matajurju na pleča in s pleč na hrbet, kjer je Stanko zmagovito stal z eno nogo na avstrijskih, z drugo nogo na laških tleh; črnih pik pa ni bilo nikjer. Tisto popoldne so po matajurskih tokavah trgali planinke in občudovali ledeno skalovito ozadje na sever, vzhod in zahod. Kobal je trdil, da plava v oblakih, a Pavič je zdihoval oziraje se na jug; »O, morje, morje!« Stanko je ubiral imena znanim kraškim in vipavskim hribom. Cenko je pa kakor orel v nižavo vglobil svoj pogled v beneško ravan, po ravnini je pa kazal reke, mesta, trge, vasi in s trto obrasle griče. Vsem je poznal imena. S prstom je pokazal Sv. Peter Slovenov ob Idriji, Čedad, Videm in goriški

grad, — celo Benetke. Vsi so se ozrli — v stolp sv. Marka tam doli v sivi daljavi. — Cenko je poznal vse in vedel vse.

Stanko je gledal, poslušal in se čudil molče. —

Toliko sveta in tako krasnega ni videl nikoli iz domače vasi. Celo morje, ki ga je lahko videl slehrni dan skozi okno rojstne hiše, je bilo drugačno: tukaj se je širilo pred njim nedozirno, modro, sivo in zelenkasto se blesteče vodeno polje.

Solnce se je že nagnilo močno na zaton, ko so se spomnili dečki, da ni šlo ž njimi od doma — kosilo. Podvizati se je bilo treba domov, a le iz težka so se ločili od prelepega razgleda. Nekateri je do solz ganila zavest: prvič in obenem poslednjič v življenju tukaj. Škoda! — Stanko se je bal gospodinje vso dolgo pot po Matajurjevih plečih, zakaj še le o mraku so prikorakali domov. Ljudje so se jim čudili, ker kite svežih planink so bile zadosten dokaz, da so dečki danes spravili pod-se Matajurjev

hrbet. Stankova gospodinja se jim je smejala in se šalila tudi s Pavičem in Kobalom: »Gotovo so vam dali ovčarji na planinah siratke za obed!«

»Stanko je šel k njim, pa so nam je dali radi,« pojasni Kopal.

»Hm! Že vedo, da se je poboljšal ter ni samo marljiv, temveč tudi skromen, postrežen fant. Kaj?«

Molče so se nasmehnili in poslovili za ta večer.

Bližal se je in približal slednjič tudi konec leta. Posloviti se je bilo treba nekaterim za dolgo, našim znancem najbrž za vselej od prijaznih tržanov in lepega trga, vabljive okolice in premnogih krajev, ki so jih spominjali preživelih krasnih trenutkov mladega življenja. Ob tem slovesu je pomislil celo Stanko Melin, da ni manj težko kakor je bilo pred desetimi meseci slovo od doma.

Pozabil pa ni teh spominov nikdar več.

3. Dva Božiča.

V spomin pok. prijatelju Iv. Sivcu.

I.

Sneg je zasul na debelo goriško pogorje. V okolici trga K. ga je bilo toliko, da bi moral človek obupati, ko bi ne bilo na nebu mogočnega poglavarja solnca, ki poreče nekoč tudi snegu: spravi se! Samo glavna cesta je bila razkidana, a pota v sosednje vasi le za silo pregažena. Tedaj je mirno in samosvestno stopal Božič po soški dolini. Jasne so bile noči in zvezdice so mu razsvetljevale pot vedno prijaznemu Božiču; prav tiste zvezdice so svetile na pot tudi našim znancem, hitečim zjutraj k prelestnim zornicam, prav take kakor nekdanj v domovini. Te ljube stare znanke!

Mraz je bil ostrejši, burje manj, in zabave precej drugačne od onih doma. A dobre mamice niso pozabile svojih ljubčkov niti v tujini. Znano jim je bilo, da o Božiču

gotovo zopet pokuka skozi okno vsem sivo-bradi starec ter se jim nasmehne: »Ha, ha, se vidimo, malički moji! Bo že bolje, bo!« In starec zdravnik Čas odkrevsa naprej k drugim oknom in drugim otrokom. V srcih mladih šolarčkov pa vendar ostane skeleča rana. To so vedele skrbne mamice naših znancev, pa so pridružile Miklavževim darovom za Božič še slastnih potic, jabolk, orehov in po kakšno klobasico. Tudi se je med darovi zableščalo kaj okroglega, svetlega . . .

Tega menda ni videl starec Čas, sicer bi bil uganil gotovo, da bodo ti darovi vztrajno preganjali otožne misli in britke spomine na dom, jaslice, polnočnico, tepežnico in druge nedostatke v tujem kraju.

Navzlic temu je bil Božič vsem precej drugačen kakor v domovini. Božični dan popoludne so zdehali vsi trije. Stara kranjska navada je namreč, da se ne sme ta dan niti k sosedu na vas. Vsakdo mora ždeti doma in premišljevati svete skrivnosti.

Tako je sklenil prebiti dolgočasno popoldne tudi Melinov Stanko. Toda tovariša Pavič in Kobal nista bila kranjska rojaka, pa jima ni bila znana kranjska navada. Prišla sta kmalu po obedu in ga opozorila na vabilo nekega součenca iz sosednje vasi. Ko so se razhajali pred dvema dnevoma na božične počitnice, jih je povabil Ivan Sivec iz Sinje vasi, naj ga obiščejo o praznikih. Melinov je obljubil in pozabil. Ali dolgčas je nadležna bolezen in prijateljska beseda prijetno mamilo. Le malo časa se je majal med častitljivo kranjsko navado in Kobalovimi dokazi, pa se je tehnica nagnila k prijatelju, meneč: zgodi se tvoja volja! Seveda ni pomislil, da je pravzaprav tu odločevala samo njihova volja.

Mrzel, jasen popoldan, sneg se je bliščal v premnogih biserih in mraz se ni prav nič zmenil za božje solnce na nebu. Pri vsakem človeku je takoj našel, kje je kaj živega. Medpotoma je pripovedoval Stanko s šklepetajočimi zobmi: »Sinoči, ko smo šli

k polnočnici, je bilo tako mrzlo, da je gotovo vsak zajček iskal svojo mater.« Ko nista tovariša vsled mraza odgovorila ničesar, je pristavil sam: »Če jo je le tudi našel sinoči zajček mater.«

Sneg je škripal pod nogami in oči so se jim solzile od mraza in solnčnega odseva z mrzle zemske odeje. Pogovor se je zasukal zopet na sinočni sveti večer. Bili so že blizu Sinje vasi, ko bi radi povedali vsi ob enem, kako so ga preživeli prvič pod tujo streho. Prej nego se je pomenek razvil do konca, so bili v Sinji vasi. »Tukaj le notri!« zavpije Kobal, »jaz vem dobro.« Zavil pa je poslednje besede popolnoma v cerkljanskem narečju, da so se glasile nekako: jaz vim dab'r. Tovariša sta se spogledala in umela, oponašati ga pa nista marala, ker bi ga jezilo.

V nekoliko minutah so bili pri Sivčevem očetu vsi trije za mizo. O, kako toplo je dihala peč v kotu, in solnce se je s poslednjimi žarki poslavljal skozi okno izza vi-

sokega Matajurja. Še enkrat je zablestelo po krožnikih z orehi, lešniki, potico in slaščicami na mizi, poslednjič obsulo pozlačen križ in jabolko s snopjem žarkov na cerkvi sv. Andreja, pa je zamižalo za goro. Šele tedaj je opazil Stanko, da brli v kotu nad mizo mala svetilnica pred jaslicami. Prav nič ni manjkalo, pa bi zavpil: »Oh, jaslice, jaslice!« Zagledal se je vanje, da so mu solze igrale v očeh — solze veselja ali bolesti, kdo ve?

Oče Ivana Sivca je hodil mnogo po svetu. Imel je raznovrstne kupčije, krošnjaril, prodajal sukno in videl tudi jaslice na Kranjskem. Ta navada mu je bila tako všeč, da je kupil nekje kar narejene jaslice, zraven pa tudi še nekaj neizrezanih podob ter jih sestavljal na stara leta doma o Božiču pripoveduje otrokom, kako se drugod veseli mladina jaslic in Božiča.

Poznal je domovino vseh treh današnjih gostov ter popraševal o tem in onem, da

se je zdelo vsakomur, kakor bi bil ta trenutek doma med svojci.

Ni se še izpraznila posoda z lešniki in orehi, niso še zginili z mize vsi kosi potice, ko prinese Ivan na mizo očetove citre. Na nje zaigra veselo božičnico, da se je vsem zdelo lepo kakor v nebesih. Potem je mirno pogledal Ivan tovariše z modrim očesom, češ: ali vi ne znate? Znali so pač, toda samo — poslušati.

Pozneje mu veli oče, naj prinese gosli. Na to glasbilo so se učili v šoli vsi štirje součenci. A kaj bo škripanje ostalih treh? Tisto je samo za to, da se preženo miši za nekaj mesecev izpod strehe. Ivan izroči citre očetu, nekoliko uglesi gosli, potegne dvakrat, trikrat z lokom po strunah, pogleda mirno očeta prašujoče: Kaj pa sedaj? Oče mu pošepne nekaj, česar niso umeli mladeniči za mizo, kar sta začela:

Nebeško veselje nocoj se glasi,
se izpolnijo želje, se Jezus rodi.

Sedaj se Stanko ni mogel več ubraniti solz; bila je prav ona pesem, ki so jo prepevali Melinovi vsako leto pri jaslicah. Ali je morda vedel to oče Sivec?

Sramoval se je dečko zadržanih, a vendar nezakritih solz, katere so se mu zdele tako sladke in pesem tako mila. No, oče Sivec je moral biti star poznavalec ne le slovenskih krajev, marveč tudi človeških src, pa je začel molče staro kranjsko kolednico, kakor da se truden popotnik hrepeneč priklanja proti Betlehemu:

Po gladki cest',
pri dobri vest'
ljudje so prišli v mest'.

Vsem trem mladim gostom se je zazibal smeh na licih, ali Ivanu se kakor izvežbanemu godcu ni premenilo lice: igral je z očetom še dalje razne božične pesmi, domače kolednice, domorodne in slednjič celo šolske napeve, ki so jih znali vsi. V družbo se je naselilo neprisiljeno veselje. Stanko je pozabil da ni doma: najraje bi

bil ostal tu za vedno. Vsi so se ozrli drug v drugega vprašujoče, ko je Ivanova mati prinesla na mizo luč, češ: tako brž in že tako pozno. Za lučjo so se vrstili na mizo tudi novi prigrizki.

Tedaj opozori Pavič, da bo mrzlo za domov, poslednji čas za večerjo, a pot ledena, zdrsla, nevarna. Začeli so toraj govoriti o razhodu — koncem šolskega leta. Sivčev oče je priporočal mladim prijateljem svojega Ivana, ko pojde ž njimi v druge šole, naj mu sporoče — vsaj na razglednici, kako se mu godi v tujini.

Oči so jim zastrmele v neznano bodočnost, zakaj težavno je bilo tukaj obetati nekaj, o čemer ne more trditi nihče, da mu bo mogoče izpolniti. Obljubili so pa le, ker ni bilo drugače. Slednjič so se ločili kot davni znanci in sklenili še večkrat se oglasiti pod gostoljubno streho Sivčevega očeta in pa pozneje za gotovo sporočati iz daljnih mest vsako novico o njegovem Ivanu.

Mrzla je bila noč, ki jih je objela v svoje naročje. Sneg se je iskril po vsi okolici in to obširno biserno odejo je srebril polni mesec s svojo svetlobo. Nočna tišina, veličastna in grozna, je kraljevala po soški dolini.

Naši gostje so se tiščali v dve gube in se skoro v teku vračali v trg. V srcu pa jim je bilo inako, skoro na jok: kakor milijoni zvezdic na nebu jim je migljala negotova bodočnost — srečo ali nesrečo, to je negotovost, ki mora pred njo strepetati slehrno človeško srce.

II.

Ivan je zapustil očetove citre, vzel s seboj gosli in zapustil rodno streho, ostavil Sinjo vas ter šel s součenci v mestno šolo. Po citrah mu je bilo dolgočasno, po domu in svojcih tudi, ali njegova prirojena mirna vstrajnost je premagala slednjič tudi te grenkosti. Ž njo je pozneje splaval preko mnogih težav, ž njo je dosegel marsikaj in upal

doseči vse. Zvest prijatelj je bil prav vsled te mirnosti često nenavadno drzen. Mislil si je: ali se mi ne posreči vse, česar se lotim? Bil je najboljši telovadec, pevec, goslar, plavač in z dušo in srcem zavzet za veliko mater naravo.

Zato, menim, ni napačno, da sem napisal nekaj vrstic v spomin prijatelju, ki jih gotovo zasluži najbolj, če jih zasluži sploh kdo izmed mlade družbe, ki je tisto zimo praznovala svetega dne popoldan v Sinji vasi.

»Vidiš, tako majhen se mi zdi ta-le slovenski svet, oh mnogo premajhen; majhni so na njem tudi ljudje, ker preveč spoštujejo tujca, premalo cenijo sami sebe.« Tako je često tožil tovarišem, ko so bivali — poslednja leta — zreli mladeniči — v tujem mestu med neobčutnimi srci. Ošabni Italijani niso spoštovali v njih — inorodcih — niti človeka. Tujec jim je bil suženj — slabši od živine.

In vendar ni prav tako; kolikor preveč spoštovanja je videl tu za proslavljeno laško

izobrazbo, toliko premalo ga je našel doma med rojaki.

»Kaj mi, mi Slovenci, da nimamo svoje zgodovine, svoje kulture?« je vprašal včasih.

»Imamo jo, pa je ne poznamo, ker če bi jo poznali, bi se spoštovali medsebojno in tujci bi se nas bali, a tako —? Tujec nas je umetno razdelil in dražil med seboj, da smo se sovražili, dočim je on sam koval sužnje spone naši svobodi.

Spoznavajmo se!

To mu je bilo pozneje ravnilo življenja.

Ljubil je svoj rod iskreno, tiho, vztrajno in dvignil sodbo o Slovencih ter njih domovini na stališče, ki je ž njega podpiral vse, kar širi našo moč in slavo, a zatiral vse, kar nam je v pogubo. Poleg tega je bil marljiv v svoji službi kakor čebelica. Še pozneje, ko je imel za seboj davno dovršene šole, se je učil raznih slovanskih jezikov, zlasti srbščine in ruščine ter iz njih tudi nekaj proizvodov prevedel na slovenski jezik.

Nad vse drage so mu bile seveda domače planine. S puško na rami je obredel v bližnji in daljni okolici svojega službenega mesta morda vse vrhove — v nepopisen strah divjim kozam in baje celo samemu zlatorogu, ki je o njem še mladenič znal toliko pravljič.

Njegova mirnost mu je tu naklonila marsikak plen, ki bi bil drugi lovec zaman prežal nanj. Ni bila pa vedno na pravem mestu Ivanova drznost. Slednjič mu je pripomogla v cvetu let pod zemljo . . .

*

Blizu dvajset morda še nekaj več let po onem Božiču, ki so ga praznovali Melin, Pavič in Kobal pod streho Sivčevega očeta, je stopal —ski nadučitelj božični dan popoldne po šolskem vrtu. Snega ni bilo tisto leto o Božiču v ljubljanski okolici še nič in na prisolnčni strani šole so prav prijetno deli solnčni žarki. Mož stopa s časnikom v roki semtertja in pogleduje na zvonik župne

cerkve nekoliko korakov nad seboj v hribu, kdaj udari ura k litanijam. Ljudje so prihajali od vseh strani v cerkev ter se pogovarjali o vremenu, ki je tako lepo in toplo božični dan kakor o Velikinoči. Marsikdo se je spominjal hujših časov, snega in mraza in ledu. Najstarejši ljudje so bili to leto najslabši vremenski proroki. Jeseni so trdili, da bo huda zima in zgodaj nje začetek; a ko je le ni bilo, so jo predstavili seveda na pomlad. Ti previdnosti se je smejala brezskrbna mladina, češ: kam bo pa potem z zimo, če je ne bo niti spomladi? Ali jo stolčemo Veliko soboto v peč?« — Pa so se znali nekateri starčki navzlic temu pomagati iz zadrege.

Ej, če ni pri nas hudega, ali veste vi, kakšna je letos v hribih? Poglejte Grintavec, Triglav, Karavanke? Če ne pri nas, razsaja tem huje tam gori.

Takih pogovorov bi bil nadučitelj lahko slišal še na kilometre, pa mu danes niso bili všeč. Pogledal je na svojo žepnico in

vnovič raztegnil pred seboj časnik, a ne da bi ga čital, zakaj zdelo se mu je, da se razgrinja pred njim nekdanje življenje. To se pa ne da čitati, marveč vnovič živeti, čutiti, trpeti. Pomislil je, katere božičnice bo pel sedaj le v cerkvi, ali ob enem mu uide spomin preko časnikovega roba tja v davnino, ko je prepeval božičnice, kakoršnih ni slišal pozneje več. Srce jih ne more pozabiti. Ena najlepših je bila še vedno ona, ki so jo peli doma otroci pri jaslicah in tisto božično popoldne v Sinjivasi: »Nebeško veselje nocoj se glasi . . .«

Nadučitelj — bil je Stanko Melin — je vzdihnil iz globočine srca: »Današnji Božič ni tak!«

Vnovič je preživel v duhu ono popoldne v soških gorah in se naslajal o vseh podrobnostih prijateljskega sestanka, ko udari ura dve, zvonovi zapoje veselo, sladko, mehko in milo, kakor pojo samo božični zvonovi. Ljudje hite v cerkev in tudi Stanko zgane časnik, da ga spravi v žep ter odide

za drugimi. Ob tem poslu pa vidi na poslednji strani lista kratko obvestilo: V tolminskih hribih je umrl te dni tamošnji učitelj g. J. Sivec. Mnogozaslužni mož je izteknil bolezen na lovu. Položila ga je pljučnica na posteljo in v nekaj dneh v hladni grob. Značajnemu rodoljubu — lahka zemljica domača! — —

»Zgodilo se je, kar sem slutil že davno,« vzdihne Stanko. Po litanijah je zaigral na orglah: »Nebeško veselje nocoj se glasi...« s solznimi očmi. Mislil je na nebeško veselje, ki ga gotovo vživa prijatelj Ivan v nebesih.

Kolika razlika: današnji Božič in nekdanji.

Nepovabljeni gost.

Gričarjevi so imeli Ivanko, Stanka, Milico in Ireno. Prva sta že obiskovala šolo, mlajši sestrici ste pa le z nekim svetim občudovanjem od daleč ogledovali šolske knjige, pisala in torbice. Bratec in sestra sta se jima zdela že nekaj več. Zato pa niso bile domače igre in zabave prej ko slej nič manj prisrčne. Mamica, vedno v črni obleki, se jim je veselo rajajočim nasmehljala za hipec, potem se ji je zopet zresnilo lice, kakor bi ga obsenčil temen oblak.

Gospa Gričarjeva je bila namreč že nekaj let vdova. Njen soprog, pokojni gospod Gričar, je bil uradnik na okrajnem sodišču. Nagloma ga je pobrala smrt, gospa se je pa z otroki preselila k nam, najela malo, čedno hišico z vrtom ter mirno živela ob mali pokojnini z svojo družinico. Otroci so radi slušali resno in žalostno mamico, med seboj so se ljubili, radi pomagali drug drugemu in se veselili tihe, domače sreče.

Od zgodnje spomladi do prve jesenske slane je bil Gričarjev vrtec poleg hišice samo en šopek cvetic. Kako veselje so bile otrokom šele prve črešnje pa vse do češpelj in orehov? Ob nedeljah in praznikih se je zbrala v pomladanski senci na trati večja družba vaških otrok. Igra se je vrstila za igro, dokler ni naznanil zvon iz temne line »zdravo Marijo« in v tem bližajočo se noč.

Tudi zima ni bila brez veselja pri Gričarjevih. Zvečer po molitvi je sedla Ivanka k mizi, mamica je prinesla luč, z lučjo pa tudi ta in oni mladinski list, drobno knjižico in deklica je čitala lepo glasno in počasi, a drugi so poslušali tiho, da bi slišal miško, ko bi prilezla iz luknjice. Ugibali so uganke, reševali zastavice, se čudili lepim podobam in kratkočasnim povesticam. V tem miru je našel najprej Ireno in potem Milico sinočnji znanec, prijazni spanec in jih vzel v naročje, da bi jih odnesel. Mamica mu pa ni privoščila tega, marveč je sama pograbila zdaj to, potem ono ter kmalu spra-

vila zaspanki v mehko posteljco. Ostala sta še nekoliko časa listala po knjigi ali se pogovarjala o skrivnostnih pravljicah in lepih pesmih, potem pa: lahko noč mamica! In vse je objel po večerni molitvici sladki mir do jutra.

Še zabavneje je bilo ob nedeljah po litanijah, ko so se zbrali h Gričarjevim tudi drugi otroci. Igrali so za lešnike, orehe, kostanje in celo za fižol, a vse lepo mirno in spodobno. Koliko večje veselje je bilo potem, ko so skupno strli pridobljene in izgubljene orehe in lešnike ter pohrustali sladka jedrca! Pa sv. Miklavž, božičnica in jaslice? O tem bi lahko napisali celo knjigo in bi ne povedali nič novega. Saj se otroci niti sami niso zavedali, kako lepo jim mineva življenje. Niti opazili niso, da se nagiblje zima h koncu, že trobijo trobentice na prisolnčnih rebrih in bingljajo zvončki in sili teloh kar iz snega v pomladnji vzduh. Razprtihi kril je priplavala vesela vigred v deželo, ž njo pa veličastni velikonočni praz-

niki, za njimi delo na vrtu v prosti naravi. Tu se veseli s ptički slehrna živa stvar novega življenja.

Krasno popoldne že po Veliki noči so obdelovali Gričarjevi vrt pri hiši. Posebno marljivo je pomagala Ivanka. Sezula se je in pridno odnašala prst, kamor jo je bilo treba. Pot ji je polzel s čela po rdečih ličjih in oko ji je žarelo pomladnjega veselja, mladostnega življenja. Posnemaje Ivanko so hoteli biti prav tako pridni vsi, vsi — tudi Irenka, ki je komaj kobacala po malo gladkih tleh. Vsi so hoteli pomagati mami in sosedovemu Andreju, ki je obračal prst z močno roko, a Gričarca jo je pa poravnala in razbijala kepe z železnimi grabljami. Na vrtu je vse oživele ta dan. Celo ščinkovec znašajoč gnezdc na visoko hruško je gledal to vrvenje zdaj z desnim, zdaj z levim očesom in potem z obema. Tako mu je bila vseč družba na vrtu, da je sedel prav na konec veje in zažvižgal delavcem za kratek čas najveselejšo pesmico, ki se jo

je bil naučil od svojega deda. Šele hladni večer je spravil delavce z vrta. In kako jim je šla v slast nocoj večerja! Samo Ivanko so morali čakati in slednjič celo klicati. Pospravljala je orodje, poravnavala še razrahljano prst, pobrala tuintam nadležni kamen, kakor da ne bo jutri še en dan za delo; šele potem in prav nerada je šla večerjat, tako zelo ji je ugajal večerni hlad.

*

Naslednje jutro je stopal Stanko sam in zamišljen v šolo.

Ivanka je tožila po noči, da jo boli glava, pa da ji je mrzlo, na to vroče. Zjutraj ni mogla vžiti nobene stvari. Bolelo jo je v grlu, oči je imela zmešane, roke onemogle. Onesvestila se je in bledla najraznovrstnejše stvari. Mamica je jokala ob njenem vzglavju. Zvečer je došel zdravnik, zmajal z glavo, ji pogledal v usta in grlo, jo cepil na roki z nekim cepivom v nadlehtnico in

odšel z malo tolažečimi besedami: »Če le ni že prepozno.«

Ivanka je potem bledla vso noč, čudno obračala oči, klicala mamo in Stanka, Milico in Ireno, a poznala ni nikogar. Solnce je že pokukalo z vsem obrazom na Ivankino zglavje. Deklica je zavpila tedaj na vse grlo, kakor da jo kdo davi: »Mama, mama!« Mama je plakala zraven posteljce in držala malo bolnico za roko, tolažeča jo z najrazličnejšimi besedami. Deklica jih ni umela in najbrž tudi ne čula. V grlu ji je nekaj zagrgalo, oči je čudno zasukala v strop, stisnila mamici roko, se boleстно skrčila na ležišču, pa se zopet vzravнала in — obstala . . .

Gričarjeva gospa se je zgrudila ob posteljci svoje mrtve Ivanke. Pomladno solnce se je vedno prijazneje smehljalo v sobo, smehljalo celo Ivanki v mrtvaško blede lice in sipalo zlate žarke med njene na široko razčesane temne lase. Ko so jo položili na beli mrliški oder, bi človek mislil, da so

priskakljali v sobo sami zlatokrili nebeški angeljčki in zaplesali okolu Ivanke, ki so jo pravkar v svetem raju sprejeli med svojo družbo. Tedaj je stal med vrati v mrtvaško sobo — nepovabljeni gost s koso v roki — smrt. Kdo neki bi jo opazil? Sosedo so hitele v sobo in iz sobe. Mama ni mogla vsled preobilih solz niti govoriti. Stanko je danes vstal bolj zgodaj nego običajno. Moral je v prodajalnico po sveče in dušice za — večno luč. Sosedo so mu branile k mami in k Ivanki. Užaljen do solz je sedel v kuhinji k ščedilniku in premišljeval, kdo je neki došel v hišo, da je danes takšen dolg čas. Niti on ni videl nepovabljenega gosta med durmi. V zvoniku je zabrnel najmanjši zvon in v dolгих oddihljajih naznanjal vaščanom, da se je zopet duša preselila v boljšo domovino. No, tega Stanko tudi še ni mogel umeti. Na mestu zajutrka so mu naznanile sosede, da danes vsled maminega povelja ne sme v šolo. Potem so ga povabile s seboj k Ivanki.

Sedaj mu je bila vsa stvar še bolj zamotana.

Sestrica je počivala z rokami na prsih kakor da spi med venci in cveticami. Stanko je sicer že videl nekaj mrličev, ali da bi utegnila biti takšen mrlič tudi njegova sestra, ne, tega za ves svet ne! Modroval je tako-le: če spi, kako da je oblečena in celo obuta? Čemu ima cvetice v rokah in venec na glavi in vse polno rož ob sebi, ko ne vidi, ker miži? Pa ne da bi tudi našo Ivanko položili v jamico in zasuli s prstjo? O, tega pa ne, tega ne pusti on — Stanko.

Že blizu poldne je bil kazalec domače ure, ko so Gričarjevi otroci komaj dobili kavo. Mama je s solznimi očmi razdelila posodice in kruh; ostala pa je ena posodica in ena žlica nedotaknjena in sedež za mizo prazen: tam je bila prej Ivanka. Stanko je bil tja postavil stol kar iz navade. To je spravilo mamu zopet v jok brez tolažbe.

Sosede so pomagale obleči in obuti mlajši dve — Ireno in Milico, a pod klopjo

je ostalo par črevljičkov in na klopi obleka — Ivankina seveda. Sedaj je zaplakala mama tako močno, da so zagnali za njo nepopisen jok vsi otroci in še navzoče sosede; samo nepovabljeni gost — smrt s koso na rami — stoječa še vedno med durmi — ta ni jokala. Kako? Saj nima oči.

Opoldne sta pa zapela v zvoniku župne cerkve Ivanki v slovo dva večja zvona in pela v treh oddihljajih dolgo in žalostno pesem. Tega jima ni mogel ubraniti niti Stanko.

*

Stanko tudi nečesa družega ni zabranil.

Došli so štirje črni možje, došel duhovni gospod, in odnesli so Ivanko v beli krsti v cerkev, od tam pa v dolgem sprevodu na božjo njivo. Stanko je gledal, kako zapirajo pozlačeno krsto, slišal jok in žalovanje in ostal miren, nem. Rad bi bil rekel, naj puste sestrico med svečami in cveticami; tudi zavpil bi na ves glas, ko bi le mogel, a v grlu ga je tiščalo nekaj kakor težak

kamen, da je molčal kot zevajoči Ivankin grob.

In zopet so peli zvonovi v zvoniku žalostno pogrebno pesem, a Stanko je sam plakal v kotu nemo zroč visok mrtvaški oder, ki so ž njega vzeli Ivanko. Tudi Milici je bilo hudo, silno hudo, a Irena je jokala, da je — lačna. Mamo so tolažile sosede v bližnji sobici. Pusto, grozno pusto je bilo pri Gričarjevih.

Smrt — nepovabljeni gost — je sicer izginila s koso še pred pogrebci izmed vrat. Nikomu ni rekla: zbogom! nikomu na svidenje. Tudi pozdravil je ni nobeden. A njen poset je provzročil v dotlej mirni družini tako neizmerno gorje, kakor da še zmerom straži mrtvo Ivanko. Kdo jo je klical naj pride po Ivanko?

Poslej so imeli pri Gričarjevih samo še Stanka, Milico in Ireno. Milica se je odpravljala za prihodnjo jesen v šolo in že od daleč radovedno opazovala torbico, knjige in pisalne priprave pokojne sestrice. Zdelo

se ji je, da bo, ko prestopi šolski prag tudi ona nekaj več.

Nadaljevali so še tisto pomlad zopet domače igre, ki pa niso bile nič več tako pristrčne kakor prej; nedostajalo je Ivanke. Mama je vselej jokala, ko jih je videla zbrane v krogu sosednjih otrok. Temni oblak ni več zginil raz resno njeno lice.

Minila je pomlad, minilo je poletje, celo jesen z različnimi darovi ni bila tako vesela kakor teh let. Tudi zima jim ni Gričarjevim nudila nekdanjega veselja, ki se je v nekdanji meri le redkoma naselilo med zbrano mladino.

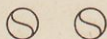
Prišla pa je nova pomlad in zopet so žgolele ptičice na vrtu in novo delo je pozivljalo delavce na gradice. Otroci so se veselili, le mama se ni mogla razvedriti z njimi. Stari znanec ščinkovec je tudi letos kakor lani in predlanskim ubiral na isti veji staro pesem, ki se jo je bil naučil od svojega deda in otrokom se je zdela lepa kakor

vsako pomlad, a mami je budila tužne spomine.

Toda če zaženeš v mirno vodo kamen, se vzvalovi. V širnih in vedno večjih kolobarjih se pode valovi z mesta, kjer se je pogreznil kamen. Ali valovi so, kolikor v bolj širnih kolobarjih, toliko nižji, vedno slabejši in slednjič se le malo več giblje površje vode. Nekoliko trenutkov in vse je zopet mirno.

Tudi nepovabljeni gost je provzročil v mirni Gričarjevi rodbini nemilo valovanje. A to valovanje se je slednjič poleglo, kakor se poleže vsako valovanje. Samo na dan Vernih duš so se spominjali z velikim vencem poleg očeta tudi pokojne Ivanke. Čas je zanesljiv zdravnik.

Gričarjevi so se bali — po neki negotovi slutnji, da se še oglasi nepovabljeni gost, ki je zadnjič odšel brez slovesa, in tedaj bo zopet nekdo odhajal z doma v večnost — kdo?

Čestitka za god.

Kako so praznovali tisto leto god sv. Andreja, menda ne zabita Lenčkov Dušan in Ravnikov Lojze nikoli.

Dolgočasno popoldne je zdehalo kar samo ob sebi v jesensko meglo, dečka sta pa sedela še v šoli »nemško uro« in izdelovala nemško nalogo. Le po malem se jima je odlegalo delo. Tuj jezik je težak, kaj bi to, saj nam še domači ni nikoli dovolj opiljen, ki ga vendar spoštujemo, negujemo in ljubimo kot dragoceno zapuščino svojih pradedov. Na krilih domače govorice so si zaupavali vesela in tožna čustva. Kakor so nam v čisli staroslovanske šege, noše in zgodovinske starine, tako in še bolj nam mora biti naših pradedov jezik — sam živa starina.

Dečka nista mogla pojmiti tega.

»Da bi se le kmalu začel vsipati sneg«, reče Dušan in pogleda skozi okno.

»To bo veselje na saneh,« pristavi Lojze zamišljeno in išče neko besedo zadaj v slovarčku nemške vadnice. Ko jo najde, napiše še nekaj vrstic, in naloga je bila končana. Zadovoljno jo pregleda še enkrat od začetka, popravi tuintam kak zaostal pogršek, zgrne zvezek in ga položi pred-se na klop, da ga lahko pregleda gospod učitelj, ki ima vsak trenotek stopiti v šolo.

»Ali boš kmalu?« praša na to Dušana.

»Še tri vrstice, pa bom prost, ko vrabec na strehi. Počakaj me, Lojze!«

»Seveda te počakam: imam ti namreč še nekaj povedati, pa — veš, šele tam zunaj, ko bova sama, ne tukaj, ali pri nas, če pojdeš z menoj.«

Lenčkov Dušan je bil večkrat pri Ravnikovih. Z Lojzetom enih let sta se strinjala v marsičem, dasi sta bila sicer precej različnih lastnosti. Oba vestna in marljiva učenca

sta izyvrstno napredovala v šoli in bila zato namenjena za naprej v mesto k virom višje izobrazbe. Kdor bi ju bil pa opazoval natančneje, bi videl kmalu, da Lojze morda nekoliko hitreje umeva vsako stvar nego prijatelj Dušan? Nasprotno napravi Dušan z vsako novo pridobitvijo duha ali srca, tako kakor umna perica s perilom: ko je lepo posušeno, ga še zlika, zgane in slednjič skrbno zloži na določeno mesto, kjer ga lahko najde v potrebi in sili, dočim je Lojze napravil tako, kakor bi pobiral sveže oklatene orehe ter jih metal brezozirno — dobre in slabe, zrele in piškave — vse v en koš, češ: razbirali bomo že pozimi, ko bo več časa; pa ni bilo nikdar tiste zime, nikoli primernega časa; mladost hiti nezadržno kakor deroča reka. Kdo naj jo vstavi?

To razliko je spoznal kmalu tudi oče Ravnik in kazal sinku Dušana kot vzor razumnega učenca, da si mu ni minilo še deset spomladi življenja. Izlasti mu je bilo vseč Dušanovo lepo čitanje ali pa njegevo raz-

ločno pripovedovanje prebranih povestic. Kako rad bi bil svojemu ljubljencu vcepil toliko spretnosti.

Zato je bil Dušan večkrat vabljen k Ravnikovim.

V šoli se je že delal malone mrak, seveda: sv. Andrej praznuje svoj god tikoma pred adventom in tedaj so dnevi tako kratki. Dečka sta se ozirala, kdaj se odpro duri rešitve. Gospod učitelj pride, pogleda nalogi, popravi pogoške, izpraša besede, potem slovnična in pravopisna pravila, ki jih je razlagal včeraj, obdela z dečkoma košček prihodnje vaje, ki jo bosta po nekoliko izdelala tudi pismeno do jutri — pa so vsi trije zapustili šolo.

Kmalu tam pod vaško lipo pošepne Lojze Dušanu: »Veš, jutri bo našega gospoda učitelja god — sv. Andrej, pa našega ata bo tudi. Meni se zdi, da bosta že nocoj praznovala nekoliko pri nas, a jutri vsak za-se. Zvečer moram jaz deklamovati čestitko, ki mi jo je napisal naš ata. Veš, ni prav

kratka in tudi ni lahka. Ko bi znal tako kakor ti! Pridi z menoj malcat, pa mi boš pomagal, da se naučim.«

Šla sta in se učila.

Čestitka je bila pa taka-le:

»Velecenjeni gospod učitelj! Jutri boste praznovali svoj god. Za Vas in tudi za nas je to vesel dan, obenem zelo resen. Zato bi Vam mi, Vaši hvaležni učenci, poklonili v spomin kako darilce. A kaj zmoremo šibki otroci? Nimamo zlata, nimamo dragocenosti; nekaj pa imamo, kar bo Vam v večje veselje nego bogati darovi. Saj vemo, da Vam ni za blesteča darila. Ta so navadno le vnanja podoba hvaležnosti, dočim ostane srce popolnoma prazno. Mi, Vaši hvaležni učenci, Vam pa danes naravnost darujemo svoja srca in v srcih obljubo, da se hočemo vedno tako ravnati po Vaših naukih, kakor je Vaša srčna želja. Poleg tega tudi želimo, naj bi Vam vsemogočni Bog ohranil zdravje ter naklonil tako dolgo vrsto srečnih dni, da bi Vi sami videli, kako je seme, ki ste

je polagali v mlada srca, obrodilo lepe, bogate sadove.

Mnogo let, še mnogo let Vam Bog dodeli, gospod učitelj, še mnogo let!«

Lepa se jima je zdela čestitka, toda dolga in zamotana, kakor hodniki v nekdANJI staroegipčanski stavbi labirintu, ki ni prišel več iz njega človek, kdor je zašel notri. Na mizici pred njima je v stranski sobici poleg kuhinje gorela luč, zraven luči ju je čakala malca: mlečna kava s kruhom, pa orehi in jabolka. Povžila sta kavo in kruh, a ostalo pustila za nazadnje. Učila sta se na tihem, toda pridno. Bližala se je sedma ura, ko bo treba pokazati, da sta se naučila — dobro.

V duhu sta že gledala pred seboj belo pogrnjeno mizo, na nji dva velika šopka pisanih cvetic. Za mizo sedita resno gospod učitelj in ata Ravnik, oba Andreja, oba godovnjaka. Zadovoljno posluša učitelj — slavljenec čestitko, ki mu jo imenom vse šole deklamuje Ravnikov Lojze; nič manj

zadovoljno ne prikimuje ata Ravnik, občudujoč sam svojo vrlo vspelo priredbo. Ž njo je zelo iznenadil prijatelja učitelja.

V sobi vse slovesno, vse praznično in veselo, svetlo in mično kakor sveti večer pri polnočnici. Neizogibna se jima je zdela slednjič obča pohvala, samoobsebi umevno tudi kako darilce.

Kazalo na uri je bilo že prav blizu sedme. Oče Ravnik je na tihem pokukal v sobico poleg kuhinje in prašal, če znata. Oba sta pritrdila radostno, toda mlada obraza sta se takoj zresnila, zato je Ravnik pristavil važno: »Ko bi se ustavilo našemu, pa govori do konca ti, Dušan. Ne strašita se, saj smo domači. Pogum!«

Ta opomin se je zdel obema neumeven. Lojze je sicer poznal očeta, a zaupal je samemu sebi in svojemu talentu; Dušanu se je pa kmalu začelo dozdevati nekaj nevarnega v poslednjem opominu ata Ravnika. Mož ne govori nikoli praznih besed: on ve, kaj dela, si je mislil deček. Kaj pa, če bi

bilo res potrebno, da bi slednjič govorila oba. Lojzeta bo gotovo sram, če se mu ustavi, a njega tudi, ker mu ni dovolj pomagal pri učenju. Toda Ravnik je izkušen mož, ki pozna sposobnosti obeh . . . V Dušanovem srcu se je širila bojazen.

»Lojze, ali znaš dobro?«

»Kaj bi ne znal? Pa tudi če ne bi tako kakor očenaš, saj sem doma. Ali nisi čul našega ata?«

»Jaz se bojim . . .« Ura je odbila sedem, sv. Florijana zvon je že utihnil, dečkoma je pa srce v prsih bilo nemirno: bala sta se oba — nevspeha, sramote.

Po drugem opominu je došel sam oče Ravnik ter jima skoro siloma velel s seboj.

Prideta v sosednjo sobo, vso krasno razsvetljeno, ob oknih belo pogrnjena miza, na mizi med dvema velikima šopkoma — pečena goska, glavo in polovico vratu sramežljivo skrito pod levo perotjo, kakor bi spala. Za mizo sta sedela mirno, dostojanstveno učitelj in Andrej Ravnik, Lojzetova

mama in teta iz sosednje vasi, poleg nje gospa učiteljeva. Na poslednji dve in na gosko na mizi ni računal Lojze prav nič, zato so ga pa tudi razburile do skrajnosti. Tudi Dušan je bil zmeden.

Ravnik je uganil pravo, ko je računal, da bosta najbrž govorila oba naučeno čestitko. »Naš je previhrav, da bi si zapomnil temeljito, Lenčkov je imel pa za to premalo časa,« tako si je mislil opazivši zadrego obeh dečkov. Sedaj pa ni bilo več časa prevdarjati. Kar bo, pa bo!

Dečka se ustavita na očetovo povelje takoj pri durih in Lojze začne jecljaje: »Velecenjeni gospod učitelj! Jutri boste . . . ghm . . . vesel dan ali pa tudi resen . . . ghm.« Ravnik je pogledal v najskrajnejši kot, učitelj je pa zrl pred-se in si nestrpno gladil brado, teta je komaj zadrževala smeh, mama bi bila najraje pomignila Lojzetu, naj molči, pa ni bilo mogoče, gospa učiteljeva je rado vedno pričakovala, kaj šele pride. Sinko je nadaljeval: »Zato bi Vam radi podarili v

spomin kakšen god . . . ghm. Pa saj vemo, da Vam ni za bogate otroke. Ti so navadno le unanja podoba popolnoma praznega srca . . . ghm!« Dečku se je zdelo, da jo reže po napačni stezi, a pomagati si ni mogel ne naprej, ne nazaj. Teta je prasnila v smeh, za njo gospa učiteljeva, mama je glasno velela dečku, naj molči, učitelj je še vedno strmel predse, oče Ravnik je nevoljno pomignil Dušanu: »Povej, povej ti!« Poleg tega si je pa mislil: Ti nesrečni škrat! Pusti mi vsaj tega, da konča, kakor se spodobi! Škrat je pa sklenil nocoj vsekako nadaljevati uničujoče početje do skrajnosti. Pomagal je Dušanu deklamovati skoro takole: »Mi, Vaši hvaležni učenci, Vam danes v znamenju hvaležnosti darujemo Vaše nauke in — v naukih obljubo, da Vam vsemogočni Bog nakloni še tako dolgo vrsto srečnih let, da boste sami videli svoje zdravje, kako rodi bogato seme, ki ste je polagali v naše srce, lepe, bogate sadove! — — —«

V ta namen je želel slednjič gospodu

slavljenču še mnogo let . . . Gromovit smeh je napolnil krasno razsvetljeno sobo. Dečka sta v strahu in sramoti opazila, da se stresa v krčevitem smehu celo pečena goska na mizi. Samo oče Ravnik se ni smejal. Vstal je in povedal čestitko, kakor sta se jo učila dečka poleg kuhinje v sobici.

Ko se mu učitelj primerno zahvali, se obrne smehljaje k dečkoma in nadaljuje: »Iz vajinih besed sicer nisem mogel razbrati pomena vajine čestitke, spoznal sem pa vajini srci in vajino resnično voljo. Srčna hvala vama! Verujta, da mi je to najlepše darilo. Vnanji blišč lepih besedi naj vaju nikdar ne premoti, da bi pozabila na to, kar vama veli srce. Tudi krasna oprava, slepeča svetloba, izbrana družba naj vaju ne omami nikoli, da bi zabila jasno začrtani namen, ki vama ga veleva dolžnost, zapisana vsakomur v njegovi vesti in njegovem srcu. Danes sta napravila prvo stopnjo k popolnosti. To me veseli. Sedaj vama je treba še samo vstrajnosti, da dosežeta za-

željeni vspeh. Zato pa vnovič srčna hvala gospodu Ravniku in vama za prijazno čestitko. Želim, da bi se še večkrat srečali na poti do popolnosti. Bog živi vse moje učence!«

Molče, še vedno boječe sta segla v roko svojemu učitelju in obema so zaigrale solze v očeh: Kdo bi bil mislil, da bo imela sicer ponesrečena čestitka tolik vspeh. Ž njim je bil slednjič zadovoljen celo oče Ravnik.

Stari in novi učitelj.

Še vedno se rad spominjam naše šole in tistih zlatih dni, ko smo jo obiskovali. Tretje leto že sva se jaz in Borčev podila z drugimi otročaji v šolo in iz šole, ko nam umre gospod učitelj. Mož ni bil star, toda bolezen je prilezla menda z njim v naše ostro podnebje in njegov kašelj ni hotel ponehati. Utihnil je šele tedaj, ko je stopila koščena žena s koso k vzglavju gospoda učitelja. Ni ga bilo več . . . Vsem nam je bila znana njegova dobrota in milina, vendar moram priznati v sramoto nam vsem, da nismo preveč žalovali za njim. Hudo je bilo seveda marsikomu po njem, ki je bil dober, predober, ali obetajoče se nam počitnice brez učitelja in brez šole so se nam zdele — boljše.

Ob svežem grobu gospoda učitelja pa nam je razdril to veselje resni govornik, mož s sivo, dolgo brado, ki mu je kakor Mojzesu dičila blede lice. Razodel nam je, da dobimo v kratkem drugega vzgojitelja, in tedaj nam bo šele jasno, kaj smo izgubili z njim, ki spi tukaj le »v prezgodnji groba jami.« Začeli smo jokati ob odprtem grobu, zakaj šele sedaj nam je začelo biti bitko po njem, ki smo ga izgubili. Težko je bilo izlasti Borčevemu Lojzetu, ki se je bal za svoje prvenstvo. Vsi smo vedeli namreč, da je Lojze v šoli najpridnejši in vsakdo bi se čudil, ko bi slišal trditev, da vprihodnje ne bo več. Zakaj ne?

Lojze je slutil to premembo in ne zastonj.

Po precej kratkih počitnicah pride k nam novi gospod učitelj. Mož je bil junaške postave, strog in pravičen; kašljal ni prav nič, temveč trdo, možko stopal, da se je pod stresal pod njim in odmeval njegov korak, kakor njegova beseda na vasi. Rad se je

pogovarjal namreč z vsakomur, svetoval in pomagal, kjer je mogel, pa pušil je dolge smotke, da je dišalo pol ure za njim, lepo dišalo po naši vasi. Tako so trdili sosedge, ki jim je bil vseč nevstrašni in prijazni gospod.

Tudi v šoli je bilo marsikaj drugače.

Borčevemu Lojzetu se je godilo tako, kakor se je bal že prej, če ne še huje. Miren in pozoren ni nikoli silil preveč v ospredje s svojim znanjem. Nekateri nevoščljivci so bili glasnejši in so hoteli s tem priti na površje, da bi se učitelj bolj zanimal zanje, kakor za druge. Prvi vspehi so kazali, da se jim gotovo posreči ta namera. Zato niso mogli skrivati svoje škodoželjnosti. V svesti si že malone dobljene zmage so celo razodeli novemu gospodu učitelja, češ: »Glejte, ta-le mirno, skoro mrtvo sedeči Alojzij Borec je bil pri rajnem gospodu — prvi...«

Lojzetu so solze zalile oči. Najraje bi se bil vdrl globoko v zemljo. Kdo jih je pooblastil, naj povedo to novemu gospodu?

Ali zna sedaj manje? Ali ni grdo, če se kdo vedno ponuja in sili s svojo sitnostjo v ospredje kakor žid na semnju? »Hm! Prvi?« se začudi novi gospod, ki mu še niso bile znane razmere v šoli in mu zato tudi nismo bili znani mi. »Prvi — morda z molčanjem.«

Tedaj je zaihtel Lojze, da se je smilil vsem, celo onim, ki so ga izdali; svojega vedenja vendar ni premenil. Odgovarjal je, če je bil prašan in storil vse, kar se je zahtevalo od njega; silil se pa ni nikdar in ne nikomur.

V nekoliko tednih ga je opozoril gospod učitelj, da bi bil lahko med najpridnejšimi, ko bi se kdaj zglasil tudi neprašan, da zna to in to, »saj tako delajo tudi drugi.«

Ta opomin je bil njegovim nasprotnikom kakor prezgodnja jesenska slana nežnemu rastlinju. Vsi smo bili radovedni, kaj ukrene Lojze, ki ni povedal nikomur, kaj misli storiti. Njegovim vrstnikom se je vsled tega zelo manjšal pogum. Tvarina, ki nam

jo je bilo treba obdelovati in preučiti, je postajala težja in težja, mi smo pa pešali. Pomislite: računstvo, spisje, slovnica, zemljepis, zgodovina, to so pragovi, ki jih malokdo preskoči vse in brez nesreče.

Število nekdanj preglasnih vsiljivcev se je znižalo na samo 0. Često se je že celo zgodilo, da je v vsem razredu prav odgovoril sam Lojze, ko ga je slednjič prašal gospod učitelj, vsi drugi smo bili nemi kot ribe. Prav gotovo je pa bila edino njegova računska naloga brez pogreška. Tudi v spisju se ni držal tesno tistih besed kakor drugi. To je pa še posebno rad imel gospod učitelj, ki smo vedeli o njem vsi, da zna sam lepo pisati mične povesti v »Zvonček«, »Koledar«, »Slovenske večernice« in kdove še kam.

Lojzetov ugled je vsled tega rasel dan za dnem. Prepričani smo bili sicer že vsi, da je pravzaprav zmagal Lojze vse svoje nasprotnike, samo da se očitno to še ni pokazalo. Toda Lojze se ni ponašal s tem;

najbrž si ni bil tega niti v svesti, ker mu ni dopuščala njegova skromnost.

Neko popoldne smo se učili o skrajšani delitvi. Začetek se sicer ni še toliko upiral, ali potem pa vedno huje. Ko je bilo treba razdeliti večje število z večjim deliteljem, kar ni šlo. Novi učitelj praša: »Kdo zna?«

Na tabli se nam je kakor nerazrešena, zagonetka režala naloga, a v šoli je kraljeval molk!

»Kdo si upa izvršiti ta račun na tabli?«

Zopet molk kakor v grobu.

Učitelju to ni bilo po godu in že je začel listati po računici, da bi razložil tvarino vsaj v glavnih potezah vnovič. Dvakrat, trikrat nas ošine z nemilostnim pogledom, pa se odhrka, da bi ponavljal. Tedaj se počasi dvigne Alojzij Borec, gre k deski in dovrši račun samostojno brez napake. Mirno, kakor vselej, se vrne na svoje mesto in izdeluje račune v zvezek. Ni se zmenil za to, da so ga spremljali pogledi nas vseh.

»Sedaj še le vidim,« reče gospod učitelj, »da se ni prav nič motil moj prednik, ko je uvrstil Borca med najpridnejše učence. To tudi zasluži popolnoma. Ž njim mora biti zadovoljen vsak učitelj.«

Naše oči so bile vprte v Lojzeta, a on je nadaljeval svoje račune in se zdahnil šele tedaj, ko je zapel šolski zvonec ter mu ustavil delo, dočim se je nam odvalil kamen od srca. Med četrturnim odmorom planemo vsi k njemu, tudi nekdanji nasprotniki se niso sramovali, in Lojze nam je mirno, prijazno razkazoval skrivnosti skrajšanega načina pismene delitve.

Do prihodnje računske ure smo jo znali večinoma vsi.

Kako bi zabil tiste lepe čase, kako da bi se več ne spominjal naše šole?

Med koti in črtami.

»Je, je že tako na svetu: vsako zlo se maščuje.« Tako je pojašnjeval Mavčev oče sinu Samku vzrok poslednje nezgode tisto nesrečno popoldne, ko je došel objokan in že skoro o mraku iz šole.

Kaj se mu je primerilo? Nesreča, velika nesreča, pomislite: med koti in črtami je med risanjem izgubil samega sebe, prav vsega, zavest in dušo; zgodilo se mu je pa še nekaj hujšega. Čujte!

Poslednjo uro so imeli v šoli risanje. Samko se je zanašal na dosedanjo srečo v tem predmetu ter poslušal namesto svojega učitelja pri tabli, sosedovoga Ivana, ki je pripovedoval, da je šel danes na vse zgodaj nabirat kobilic in črvov na pol golemu mladiču kosu, a je prišedši domov dobil kletko prazno, na nji pa očetov listek, ki je naznanjal, da bi nedolžnega tička kmalu snedla mačka, zato so ga raje nesli nazaj v gnezdo. To je bilo seveda Samku zanimiveje nego

razlaga na tabli; pogledoval je Ivana postrani in hudomošno še zlasti zato, ker mu je bilo znano, da prejme deček zvečer za plačilo svojega junaštva poleg listka še kaj družega, kar se ne samo čita, marveč tudi — čuti . . .

Čas hiti bliskoma. Tudi Samku je minila risalna ura, kakor bi trenil. Podoba je bila na tabli dovršena v vseh posameznostih. Samko se je ni še lotil. Primakne se torej bliže in začne samosvestno z lahkoto, a nikakor se mu neče posrečiti delo kakor po navadi. Niti začetek mu ni vspel po sreči. Samko skuša, briše, popravlja, se trudi, da mu solze zalivajo oči, a nič in zopet nič.

Potem se zagleda v podobo na tabli. Dolgo, dolgo strmi vanjo, in glej, tudi tukaj ni mogel zbrati svojih misli ob začetem delu. Kocke so bile zložene druga vrh druge. Krile so se za dobršno tretjino, zunanji rob in zgornji ogel z delom plošče zgoraj in ob straneh je pa strmel v gledalca. Cela skladnica kocek se mu je zdela zelo, zelo po-

dobna piramidi na tisti razglednici, ki jo je lani poslal stric iz Egipta, ko je sam plezal na najvišjo piramido, nagrobni spomenik faraona Hufu-Teopsa, živečega nad 2000 let pred Kristom. Velikanski kameni, zloženi štiriogelniki z kdove kakšnimi stroji do 300 m visoko, so potrebovali tisoče in tisoče delavskih, sužnjih rok, da so jih dvignili na sedanja mesta. Tedaj niso pri nas poznali niti železa. Pravijo, da so ta dela izvrševali zaslužnjeni Izraelci. —

Enakih pomislekov in opomenj je slišal Samko mnogo tedaj, ko se je vrnil stric za nekaj dni na dopust; ti pomislili so se mu po sili rinili v spomin prav sedaj, ko bi bilo treba nadaljevati in završiti nesrečno začeto delo, robato steno iz samih, do dve tretjini se krijočih kock. Nič. Goli ogli, polomljeni in pošvedrani so se mu režali kakor nalašč nasproti. Ozrl se je vanje večkrat, ozrl skozi solze in opazil, da je vsak nezakriti del kocke podoben latinski črki Y.

Ura se je nagibala h koncu in Samko

je vedel, da gospod učitelj ne pozna šale z nemarneži. Kaj bo ž njim, ki je bil doslej celo boljši risar? Pogleda k temu in onemu: povsod dovršeno. Nekateri so še zložno senčali navpično in vodoravno vidni stranski plošči usodnih kocek; Samko ni imel niti prvotnih črt.

Učitelj se mu približa, pregleduje izdelke in molči; ko odbije ura, pa reče: »Kar sta zamudila ob razlaganju Samko Mavec in njegov sosed Ivan Krečič, dovršita sedaj le tukaj.«

Proti temu ni bilo pritožbe. Sama sta vedela, da sta zaslužila tudi hujšo kazen. Vsem navzočim je bilo znano, da naložena kazen ni prehuda niti za Krečiča, ki je sicer dovršil podobo, a zapeljal Mavca v nepazljivost. Tudi Samko je bil prepričan tega, toda obupal je, da bo kaj pomagalo pri zidanju skrivnostno zloženih kocek.

Ob ti priložnosti si ne morem kaj, da ne bi opomnil, kako drugače smo se učili risanja v naši šoli, nego se ga danes učite

vi, mladi čitatelji. Vam se lepo pokaže ta in ona znana podoba ali reče: narišite tointó, kar ste že videli neštétokrat v svojem življenju, pa narišete, seveda, kakor znate in morete. Na bistvene znake vas potem opozori gospod učitelj ali gospica učiteljica in vi popravljate, brišete in rišete toliko časa, da je pes res podoben psu in mačka mački, čeprav ima rep zasukan enkrat na levo, drugič na desno, tretjič morda celo naravnost kvišku... Kako ne? Saj ste risali nekaj, kar vam je bilo znano. Nam so pa pokazali na šolsko desko ali kot predlogo na papirju umetno sestavljeno podobo; potem pa — študiraj, glava, da boš jedla pečenko.

Vsled tega napora — ne za pečenko, marveč da bi razumel podobo, so Samku zaplesali pred očmi: egipčanski faraoni, Izraelci, Hufu Teopsova piramida, nekdanji dvigalni stroji in vse mnogobrojne stavbe staroegipčanske od vzdano sedečega Ramzesa II. do velečastnih templóv in zagonetnih

sfing (pol žival-pol ženska) ob njih vhodih ; vse to se je drvilo v krogu okolu njega, v krogu tudi on sam, njegova zavest, duša — vse brez konca in kraja.

V tem neprijetnem plesu se je domislil starih pripovedek o čarovnicah, ki so baje dvignile tega in onega praznoverca s seboj na Krim in Klek plesat — metlarski ples. To so bile pa le mimogredoče sitne muhe, zakaj Samko se jih je hitro iznebil, brisal in risal, črtal in primerjal, ter že sam domneval, da utegne ta-le ples egipčanskih posebnosti tudi njega zvrto glavi tja v puščavo onostran piramid, kjer rjove lev, tuli hijena. Tam bi se izgubil, zakopal v rmeni pesek, pa bi se mu ne polomile noge v tem divjem diru. Milo je zajokal in začel od kraja brisati zgrešeno podobo. Poleg sebe sedečega Krečiča in njegovih navodil ni niti slišal. Samko je risal in brisal ter si želel ob enem precej daleč strani iz začaranega kolobarja. Slednjič je zaplesala pred njim tudi

risanka, na nji pike in pokvečene kocke. Samko le riše in briše...

Na list mu kane nevedoma debela solza. Samko je ni opazil. Kako? Saj je drvil z neznano družbo v širnem in vedno širjem krogu, risal in brisal...

Tedaj zazija pod njegovo radirko — luknja. Skozi luknjo se je potem zadrnila vsa silna procesija piramid, sfing in pošasti, z njimi Samkova zavest, duša in — telo. Ne! Telo je ostalo v šoli kakor prazna vreča. Samko je vendar šel iskat samega sebe skozi luknjo, kamor se je zgubil. Luknja je bila namreč tako velika, da je videl lahko skozi njo — Šmarno goro, a Samko je strmел pred se, strmел skozi solze... in samega sebe ni mogel več najti. To je bilo najhuje.

Sosedov Ivan je pomaknil risanko pred se in začel podobo na novo stran. Zdelo se mu je že predolgočasno v šoli, pa je svetoval tovarišu, naj obljubi gospodu učitelju, da dovrši podobo doma do jutri.

To je obveljalo.

»Je, je že tako na svetu: vsako zlo se maščuje,« je govoril potem Samkov oče in pojasnjeval sinku, kaj pomenja na podobi slehrna črta, posamezni kot, ogel in ta in ona senčnica.

»Samko, ti nisi pazil.«

Samko je molčal in se smehljal: sedaj so se mu kocke brez neznanih egipčanskih dvigal kar same postavljale druga na drugo. Ne piramid, ne sfing, ne Ramzesa, ne levov, ne hijen ni bilo. Seveda ...

Sirota.

Solnce se je danes že dolgo oziralo po širokem svetu. Pokukalo je malone skozi vsako okno. Pobožalo je z zlatimi žarki tudi Zlatico, ki je pa še spala v mali postelji. Tedaj se je nekaj zgenilo pod odejo. Kodrava glavica se je dvignila, mali očesci — modri potočnici, se odpreti in pogledati zaspáno skozi okno, češ: kdo me budi tako rano? Tu se je smehljaló nagajivo solnčece. Koželjeva Zlatica ga je spoznala in mu je

hotela zavpiti pozdravček: »Ku-kuk, solnček, ku-kuk! Te vidim!« Toda danes ji je oko mirno ostrmelo na svetli obli, ki se je še vedno mudila ob oknu, kakor da draži malo zaspanko: »Ej, ej, Zlatica, ali me ne vidiš? Tako velik dan je že, pa še spančkaš? Glej me, kako sem pridno, kako zgodaj pokonci. Vidim celi svet in vendar se ne strašim daljnega pota, ki me še čaka. Ku-kuc, Zlatica! Vstani sirotica!«

Njeno očesce je še vedno strmelo v solnčni soj in se zasolzilo. Tedaj se je domislilo tudi solnčece, zakaj je žalostna Zlatica. Najraje bi se skrilo za hišni ogel, tako mu je bilo žal, da je dražilo Koželjevo Zlatico. Njeno oko je še zrlo v solnce in njene misli so se prostirale v njegovi mamljivi bliščobi. Oh, tam mora biti lepo: vse zlato, vse svetlo, sama nebesa. Tam bi bila rada z mamico.

Solnčece ve, da je Zlatici oni dan umrla mama; to mu pa ni znano, da je bila rajnca mama pravkar pri svoji Zlatici, ko je še

spala. Hrepeneč je dete stezalo ročici k mami, pa je ni moglo doseči, kam li objeti! Vsled žalosti, da se ni mogla stisniti na prsi drage pokojnice, se je Zlatica vzbudila in uzrla namestu mamice radovedno solnce, ki ji je klicalo skozi okno: »Ku-kuk, Zlatica! Vstani sirotica!«

Pogled ji je vzplaval v solnčno bliščobo in tam v nedozirni daljavi iskal preljube mamice. Očesci ste se slednjič zasolzili in se zaprli, da se je inako storilo celo samemu solnčku, videčemu detetove solzice. Zastonj bi poslej klicalo solnčiče: »Ku-kuk, Zlatica!« Zlatica je spala . . . Ne! Izprehajala se je z zlato mamó po svetlobleščečih oblakih, objemala njeno mehko roko, beli vrat in poljubljala nje sladke ustnice. O, sreče, da ni poznala večje! V nepopisni radosti se je začela Zlatica smejati na glas in s tem prebudila samo sebe . . .

Ko je sedaj odprla oči, je bilo solnce že skrito za oglom sosedove hiše, v sobi pa vse pusto, prazno, mrtvo kakor tedaj,

ko so odnesli mamó v črni krsti. Tudi mamice ni bilo sedaj nikjer. Milo se je stožilo deklici po zlati mami in nepopisni sreči, ki jo je pravkar preživela ž njo. Rada bi pozvala nazaj solnčice in mu zaupala svojo žalost, toda solnček ne sliši, mudí se mu dalje. Najraje bi se razjokala . . .

V sobo je stopila teta in opozorila Zlatico, da jo že davno čaka v kuhinji zajuterk in premnogo dela na dvorišču, na vrtu in na polju. »Umiti in moliti tudi mora mala zaspanka«, je dejala teta mirno in suho. Oh, saj ni več mamice.

Zlatica je vstala in šla po opravi. Kaj je pa hotela?

Ne prenaglo.

Prijatelja sta se pogovarjala zaupno o žalitvi in odpuščenju. Prvi de: »Kdaj najlažje odpustiš sovražniku?«

Drugi odgovori mirno: »Hm! kadar je mrtev.«

»Tedaj je navadno že prepozno.«

»Veš, nimam navade, da bi se prenagлил.«

Eno uro Bog.

Iz Trsta se je vozil črez Gabrk bogat in bahat Tržačan. Na vrhu Gabrka veli vstaviti in stopi v samotno gostilno. Gostilničar postreže po želji njemu in kočijažu, Ob računu seveda tudi ni bil mož preskromen, češ: gospod naj plača. Kako more kmet, ki nima? Danes je mož s tem krivičnim geslom zadel celo izvrstno. Tržačan je položil na mizo petdesetak za nekaj vina in malo prigrizka, a nazaj ni maral nič.

»Gospod!« reče hvaležni Kraševce, »Bog povrni sto in tisočkrat!«

„Pa si mislite, očka, da sem danes jaz Bog, ki sem vam plačal in povrnil vse ob enem.«

Gostilničar seže z roko za uho. Niso mu ugajale bahate Tržačanove besede; domislil se je pa takoj še nečesa.

»Gospod,« mu reče v navidezni skromnosti, »če je taka, prosim potrpite nekoliko. V dolžni knjigi imam zapisanih mnogo takih,

ki so trdili, da že Bog poplača njihov račun ali vsaj kdo, ki pride za njimi. Danes je torej tisti srečni dan. Hvala, hvala vam, ki ste Bog! Takoj prinesem dolžno knjigo.«

Gospod iz Trsta se namuzne drznemu kmetiču, pa si misli: kaj? Gostilna je na samoti. Mnogo dolžnikov itak ne bode v knjigi. Za par stotakov bom pa vendar lahko trdil, da sem že bil Bog, ha, ha! Ne umaknem se kraški butici.«

Gostilničar prinese dolžno knjigo, prepisuje, sešteva, računa tako dolgo, da so konji zunaj prhali nestrpno in bili s kopiti ob trdo cesto. Tudi voznik je že precej glasno zabavljal o gosposki trmi.

Slednjič se zapre knjiga dolžnikov. Gospod in Kraševac sta se domenila. Vspeh tega domenka pa je bil tak, da je Tržačan velel vozniku, naj obrne nazaj v Trst, ker mu je preveč olajšala mošnjiček zabava, da je bil eno uro Bog.

Pred odhodom še naroči gostilničarju: »Očka, če bi zopet kdo prišel k vam in bi trdil, da je Bog, nikar ne verjemite!«

»Saj tudi danes nisem verjel, gospod!«
potrdi Kraševcec in se zadovoljno ozira za
odhajajočo kočijo.

Zakaj so nespametni ljudje na svetu?

Resnična dogodba.

Večaj je zavistno gledal, kako krčmari
sosed Vodopivec. Bil je namreč Večaj sam
kos godca harmonikarja, torej neredek gost
pri Vodopivcu ob vsakršnih veselicah.

»Jaz mu pokažem, jaz,« je dejal, »kako
se mora krčmariti. Ko bi znal, bi vsakdo
zbogatil prav kmalu, pa ljudje ne znajo.
Prav je, da je Bog vstvaril tepce na svetu.«

Večaj je sam začel gostilno.

Pripeljal je dva soda vina. Enega je
velel zvaliti v klet, enega pa naravnost v
gostilno. Nategnil je harmoniko, sedel na
sod, pozval hlapce in dekcle, sinove in hčere,
pritisnili so tudi drugi ljudje — seveda, in
začel se je dirindaj. Mož je godel, ljudje
so pili in plesali — izpočetka noč in dan,
pozneje ko se je vino že znižalo v sodu,

pa samo ponoči, a podnevi so spali zložno in pošteno, ker so se bili utrudili.

Sod se je izpraznil in Večaj je gledal debelo, ko ni bilo nikjer vina in ne denarja.

»Čakaj,« reče in vrže harmoniko v kot, »z drugim sodom bo drugače; sam bodem točil in pazil na vse. Ne boste me unašali več ne, kakor ste me.«

Ni še dobro razodel iznenadeni družini najnovejše premembe, ko prihrope v hišo domača svinja, prinese v gobcu čep družega soda ter ga izpusti na tla.

Večaju je bilo takoj očitno, kaj se je zgodilo: dočim je on godel poskočni mladini in jo napajal s sladkim vincem, je šlo pri hiši vse narobe. Živina v hlevu je stala lačna v blatu, plevel je porastel njive, prešiči so stikali po shrambah iščoč živeža. Slednjič so zašli tudi v klet in izdrli čep, da je vino izteklo po tleh.

Večajeve obrti je bil s tem konec, žalosten konec tudi njegove modrosti.

»Hm!« se je šalil sosed Vodopivec.
»Res je Bog ustvaril tudi tepce na svetu,
a prav to je najhuje, ker si vsakdo misli,
da ni med njimi.«

V Silvestrovi noči.

Bajka.

Na visokem prestolu sedi Pravica. Z desnico siplje revnim zemljanom blagodar, z levico pa nesrečo za bodoče leto. Tedaj pristopi pohlevno v vijoličasti plašč ogrnjena Usmiljenost, se globoko prikloni mogočni sestri in začne:

»Milost, sestra, milost! Vsi ljudje niso zlobni, vsi ne dobri. Tudi ni polovica dobrih in polovica hudobnih. Vsakdo ima nekaj dobrega in nekaj zla. Ti pa hočeš polovico človeštva pokončati, ostalo polovico osrečiti. Zlobni se vsled tega ne utegnejo poboljšati, a dobri se v sreči lahko pohujšajo. Pusti, naj ima vsakdo, kakor zasluži.«

Pravica se oglasi: »Resnične so tvoje

besede, sestra. Toda jaz ti ne morem uslišati prošnje, ker imam zavezane oči.«

»Milost, sestra, milost!« vzdahne v vijoličastem plašču Usmiljenost, se prikloni in odide.

Pravica pritisne na električni gumb ob svojem prestolu. Takoj se prikaže v rmeni plašč zavita deva Previdnost, se prikloni spodobno in izpregovori: »Vem, zakaj si me pozvala, draga sestra. Usmiljenost se je sama oglasila pri meni. Tvoji želji se ustreže prav lahko: zemlja naj se suče, pa bo povsod rosil na njo blagodar, povsod nesreča nepričakovano in ne dvakrat na isto mesto. Vsakdo okusi nekaj.

Pravici je všeč ta nasvet. Previdnost je opravila in odšla. Ni pa še popolnoma zginil zadnji rob njenega plašča izpred prestola Pravice, ko prihiti v zeleno haljo ogrnjena, poskakujočih korakov, kakor da je pravkar zadela v loteriji vseh pet po vrsti, nova sestra — Nada.

Pravici se prikloni do tal pa tako glo-

boko, da se pri tem skoro postavi na glavo. »Ti, sestra, hčerka božja, veš, sedaj le pa pojdem jaz med nesrečni zemeljski rod. Sreča in nesreča bosti poslej razdeljeni tako, da bodo le redki tisti, ki bi prejimali samo zlo in redki tisti, ki bi jih obsipala samo sreča. Jaz bom pa dihala vsakemu zemljanu na uho, da je on edini ljubljeneč sreče. Tako bo vedno upal samo dobro, a prejemal vse, kar ga doleti.

»Le pojdi!« ji pomigne Pravica. Nada odleti lajšat trpljenje vedno upajočim zemljanom.

Dobrota in sebičnost.

Basen.

Krava in telica ste se pogovarjali ob praznih jasliah: »Mama! Kako da molznim kravam polaga gospodar samo sladko, sočno krmo, a nam večinoma slamo?«

»Od nas pričakuje takoj dobička.«

»Ali mu ne bomo kdaj prav tako koristile tudi me telice?«

»Res! Toda ne še. Zato se mu ne mudi z dobrotami.« Telici to ne gre med rožička. Stara ji mora pojasniti vnovič: »Človek je najbolj sebična stvar na zemlji: najprva mu je lastna korist, potem šele vse drugo.«

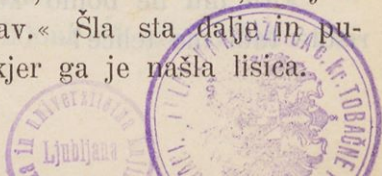
Lisica in molek.

Basen.

Lisica je šla z volkom na lov in medpotoma našla molek. Volk jo pogleda zavistno in reče: »Srečna si, tetka, presrečna! Lej, tista stvar, ki si jo našla, te obvaruje vsakošne nezgode — celo krznarja. Ali veš, kako zaupanje inajo ljudje v molek in kako marljivo ga prebirajo?«

»Striček, ti si vedno stari bedak, kakršnih je mnogo med ljudmi. Ta-le igrača da bi me obvarovala krznarja, celo smrti, praviš? To so le besede, prijatelj. Nespameten, kdor misli, da mu bo pomagalo prazno blebetanje brez dela in truda.«

»Lisica je zvita,« si misli volk, »najbrž ima tudi sedaj prav.« Šla sta dalje in pustila molek tam, kjer ga je našla lisica.

Kazalo.

Franc Žgur :

Semena padajo. Otroške pesmi 9—51

Ivo Trošt: Katica pripovednih spisov.

Palček kralj 65

Slike iz goriškega pogorja.

1. Zdravnik 93

2. Neznana krepost 107

3. Dva Božiča 117

Nepovabljeni gost 132

Čestitka za god 145

Stari in novi učitelj 156

Med koti in črtami 164

Sirota 171

Ne prenašlo 174

Eno uro Bog 175

Zakaj so nespametni ljudje na svetu 177

V Silvestrovi noči 179

Dobrota in sebičnost 181

Lisica in molek 182

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000522591

Ceņa 1 K

